

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

2009 Otaniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Otaniemi

"Voisin kuvitella, ett tää toimii"
HyvinvointiTV® lastensuojelun perhetyössä vanhem-
pien kokemana

Miia Lehtilä
Maarit Viippola
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2009

Miia Lehtilä, Maarit Viippola

”Voisin kuvitella, että tää toimii” HyvinvointiTV® lastensuojelun perhetyössä vanhempien kokemana

Vuosi	2009	Sivumäärä	53
-------	------	-----------	----

Perheiden avuntarve on lisääntynyt. Vanhemmat tarvitsevat yhä enemmän apua arjessa selviytymiseen ja tukea vanhemmuuteen. Lastensuojelutyöhön tarvitaan lisää uusia työmenetelmiä, joilla kyetään vahvistamaan ja tukemaan perheiden omia voimavaroja.

HyvinvointiTV on Laurea-ammattikorkeakoulun, Espoon kaupungin ja TDC Song Oy:n yhteisen tutkimus- ja kehitystyön tulos. HyvinvointiTV lastensuojelun perhetyössä toteutettiin keväällä 2008 kolmen kuukauden pilottihankkeena. Pilottihankkeen tavoitteena oli lastensuojelupalvelujen kehittäminen hyvinvointiteknologiaa hyödyntäen.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen keinoin. Haastattelumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kolmea HyvinvointiTV:n pilottihankkeeseen osallistunutta äitiä. Haastattelut toteutettiin kesäkuussa 2008. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavasti.

Opinnäytetyössä selvitettiin perheiden kokemuksia osallistumisestaan HyvinvointiTV:hen sekä heidän näkemyksiään laitteiden käytöstä ja toimivuudesta. Sen lisäksi selvitettiin, minkälaista tukea tai apua perheet kokivat saaneensa ohjelmista vanhemmuuteen ja arjessa selviytymiseen. Ohjelmien sisällöt jakaantuivat eri teemoihin. Teemat jakaantuivat vanhemmuuden tukemiseen, arjen hallintaan, varhaiseen vuorovaikutukseen ja perheiden henkilökohtaiseen tukeen.

Tulosten perusteella voidaan sanoa, että HyvinvointiTV sopii lastensuojelun työmenetelmäksi. Ensiarvoisen tärkeää on kuitenkin perheiden motivoiminen osallistumaan ohjelmiin. Toinen seikka, joka nousi selkeästi esille oli oikea-aikaisuus. Ohjelman sisällön tulee vastata perheiden sen hetkistä avun tarvetta. Haastateltavat kokivat ohjelman sisällön enimmäkseen hyväksi, tosin vertaistukea jäätin kaipaamaan. Ohjelmaa tuli tarpeeksi ja se oli monipuolista. Osa perheistä koki saaneensa tukea ja apua arjen hallintaan ja vanhemmuuteensa. HyvinvointiTV:n laitteet olivat helppokäyttöisiä. Tekniikka aiheutti ongelmia kaikilla perheillä, ja sen toivottiinkin toimivan jatkossa paremmin.

Asiasanat: lastensuojelu, perhetyö, vanhemmuuden tukeminen, varhainen vuorovaikutus, arjen hallinta, hyvinvointiteknologia

Miia Lehtilä, Maarit Viippola

"I would imagine, that this could work" CaringTV® in child welfare, as experienced by parents

Year 2009

Pages 53

The need for help has increased in many families. Many parents need more and more support in their everyday life including parenting. Child welfare requires new methods of working that can support families to utilize and strengthen their own resources.

CaringTV® is a joint research and development project between the following parties: City of Espoo, Laurea University of Applied Sciences and TDC Song Oy. CaringTV® was implemented in spring 2008 as a pilot that lasted for three months. The goal of this pilot was to develop child welfare services by using new welfare technology.

Qualitative research methods were utilised in this thesis. For the interviews, semi-structured thematic interview was chosen. The material for this study was collected by interviewing three mothers that were involved in the CaringTV® pilot. The interviews took place in June 2008. The material was then analyzed by using theory-driven method of analysis.

This thesis also investigated the experiences of the families who participated in the CaringTV® project and how they experienced technical equipment, its functionality and ease of use. The thesis also aimed at investigating what kind of help or support families felt they received from the programmes regarding parenting and coping in every-day life. The themes were categorised to supporting parenthood, coping in everyday life, early interaction and personal support of the families.

The findings indicate that CaringTV® can be successfully utilised within the field of child welfare. It is however vital that families are motivated to participate in the making of the programs. Correct timing was also demonstrated to be crucial for the success. The content of the programs needs to correspond to the families' need of help at the particular moment. The interviewees found the contents of the programs mainly satisfying, but they would have liked to receive more peer support. Some families felt that the programs provided help and support in their everyday lives and also in their parenting. Technical equipment provided was found to be easy to use. However, the new technology caused some problems and the families hoped that these problems could be eliminated in the future

Key words: child welfare, family work, early interaction, managing everyday life, supporting parenthood, welfare technology

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	PILOTTIHANKKEEN ESITTELY	8
	2.1 HyvinvointiTV lastensuojelutyössä	8
	2.2 Pilotti-hankkeen toteutus	9
	2.3 Alkukartoitus ja tulokset.....	9
	2.4 Ohjelmatuotannon suunnittelu ja toteutus	10
3	LASTENSUOJELU JA PERHETYÖ	11
	3.1 Lastensuojelun määritelmä	11
	3.2 Perhetyö ja sen keskeiset periaatteet	12
4	VANHEMMUUS JA VARHAINEN VUOROVAIKUTUS	14
	4.1 Hyvä ja riittävä vanhemmuus	14
	4.2 Varhainen vuorovaikutus ja sen tukeminen	17
5	LAPSIPERHEIDEN ARJEN HALLINTA	20
	5.1 Lapsiperheiden arki	20
	5.2 Arjen hallinta	21
6	TEKNOLOGIAVÄLITTEINEN AUTTAMINEN	23
	6.1 Hyvinvointiteknologia	24
	6.2 HyvinvointiTV (Caring TV)	25
7	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TARKOITUS	27
	7.1 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset.....	27
8	OPINNÄYTETYÖN TOTETUTTAMINEN.....	27
	8.1 Kvalitatiivinen tutkimus ja teemahaastattelu	27
	8.2 Analyysimenetelmä	29
9	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET.....	31
	9.1 Ohjelman sisältö	31
	9.2 Arjen hallinta ja varhainen vuorovaikutus.....	32
	9.3 Oma osallistuminen Hyvinvointitelevisioon.....	33
	9.4 HyvinvointiTV-laitteiden toimivuus ja käytettävyys	33
	9.5 Palautetta ja kehittämis ehdotuksia	35
10	POHDINTA	36
	10.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	39
	LÄHTEET	42
	LIITTEET	45
	Liite 1 saatekirje	45
	Liite 2 Haastattelukysymykset	46
	Liite 3 Opinnäytetyön eteneminen 2008-2009	47
	Liite 4 Alkuperäisilmaukset, pelkistetyt ilmaukset, alaluokat	48

Harva meistä on voinut olla lukematta tai kuulematta perheiden ja lasten lisääntyneestä avuntarpeesta ja pahoinvoinnista. Lastensuojelulliset toimenpiteet ovat lisääntyneet vuosi vuodelta. Esimerkiksi Helsingissä lapsimäärä on ollut pienenemään päin koko ajan mutta sen sijaan sijaishuollon tarve on kasvanut. Lasten ongelmien moninaistuessa lastensuojelu joutuu tarjoamaan yhä useammin pitkäaikaista sijoitusta huostaan otetuille lapsille. Nyt lastensuojelun yhtenä tavoitteena on kuitenkin entistä varhaisempi puuttuminen. Lasten suojelun tärkein periaate on lapsen edun turvaaminen, joka toteutuu parhaiten ja luontevimmin lapselle tärkeiden ihmissuhteiden kautta, ennen muuta perheessä. Vanhemmilla on myös ensisijaisesti oikeus ja velvollisuus huolehtia lasten hoidosta ja kasvatuksesta. (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 7.)

Uusi lastensuojelulaki (13.4.2007/417) astui voimaan 1.1.2008. Laki painottaa varhaisen tuen merkitystä ja lapsen nostamista keskeiseen asemaan ongelmatilanteissa. Laissa korostetaan ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tärkeyttä, joka osaltaan tulee lisäämään avohuollon tukitoimien määrää. Uusia työmuotoja tarvitaan lisää. Mitä varhaisemmassa vaiheessa perheet saavat apua, sitä pienemmiksi ongelmat todennäköisesti jäävät. (Saukko 2008, 7.)

Kuntien tehtävänä on kehittää uusia menetelmiä ja välineitä varhaiseen puuttumiseen. Lastensuojelun menetelmiä ja välineitä kehitettäessä on hyvä muistaa muutamia tosiasioita. Palveluiden tulee olla kustannustehokkaita ja mistä tulevaisuudessa löytyy riittävästi ammattitaitoisia ja sitoutuneita työntekijöitä.

HyvinvointiTV:n kehittämistyöhön ovat osallistuneet Laurea-ammattikorkeakoulu, Videra Oy ja Espoon kaupunki. HyvinvointiTV:n avulla tuotetaan hyvinvointipalvelua niitä tarvitseville. Välineenä toimii asiakkaan oma televisio, lisälaitteena kaksisuuntainen laajakaistayhteys, jonka välityksellä voidaan olla reaaliaikaisesti yhteydessä ohjelman toteuttajiin ja mahdollisiin muihin osallistujiin. Tähän mennessä HyvinvointiTV:n kohderyhmänä ovat olleet iäkkäät ihmiset mutta jatkossa tarkoitus on, että myös työikäisille, työyhteisöille ja erilaisille perheille suunnataan palveluiden tarjontaa.

Keväällä 2008 käynnistyi Otaniemen Laureassa HyvinvointiTV pilottihanke lastensuojelutyössä. HyvinvointiTV pilottihanke perustui lastensuojelun avohuollon palveluiden kehittämiseen, tavoitteena lastensuojelun palveluiden kehittäminen hyvinvointiteknologiaa hyödyntäen.

Opinnäytetyömme tavoitteena on kuvailla mukana olleiden perheiden kokemuksia osallistumisestaan Hyvinvointitelevisioon sekä laitteiden käytöstä ja toimivuudesta. Tiedonkeruumenetelmänä olemme käyttäneet puolistrukturoitua teemahaastattelua ja tutkimusaineisto koostuu kolmen Hyvinvointitelevisioon osallistuneen äidin haastattelusta. Teoriaosuudessa tarkas-

telemme aineistoamme lastensuojelun perhetyön, vanhemmuuden, arjen hallinnan, varhaisen vuorovaikutuksen ja hyvinvointiteknologian näkökulmasta.

2 PILOTTIHANKKEEN ESITTELY

2.1 HyvinvointiTV lastensuojelutyössä

Lastensuojelun HyvinvointiTV-hanke oli tarkoitus liittää alahankkeeksi Laurea-ammattikorkeakoulun Turvallinen koti-projektia (Safe Home- Service Design), jolle ammattikorkeakoulu haki rahoitusta Euroopan sosiaalirahastolta ajalle 1.8.2008 – 1.8.2011. Rahoituspäätös tuli ESR:LTÄ -kielteisenä ja hanke ohjattiin Euroopan aluekehitysrahastolle (EAKR:lle), josta myönteinen päätös tulikin ajalle 1.9.2008 – 31.8.2011. Projektirahoituksen puuttumisesta huolimatta Espoon kaupungin perhe- ja sosiaalipalvelut teki päätöksen, että neljä kuukauden pilotti toteutetaan Espoon omalla projektirahoituksella 3.3.– 30.6.2008. Pilottihanke käynnistyi yhteistyössä Laurea ammattikorkeakoulun, Espoon kaupungin perhe- ja sosiaalipalvelujen, Matinkylä-Olari-Tapiolan aluekeskuksen, erään pääkaupunkiseudulla sijaitsevan perhekuntoutuskeskuksen ja Videra Oy:n kanssa. Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen pilotin kohderyhmä rajattiin kolmeen espoolaiseen lapsiperheeseen, joilla oli lastensuojeluasiakkuus. Tavoitteena oli löytää perheitä, joissa lapset ovat lähes samanikäisiä. Tämä mahdollisti sen, että perheillä on jotain yhteistä pintaa, johon tarttua ohjelman sisältöä suunniteltaessa ja toteuttamisessa. Pilotin toiminta määriteltiin tavoitteelliseksi toiminnaksi suhteessa alkuperäiseen suunnitelmaan. (Matero 5.9.2008.)

Tuleva hanke perustuu lastensuojelun avohuollon palvelujen kehittämiseen tavoitteena huostanottojen välttäminen. Tavoitteena on myös lastensuojelu palvelujen kehittäminen hyvinvointiteknologiaa hyödyntämällä. Tarkoituksena on tutkia, kehittää ja tuottaa kuntouttava perhepalvelumalli pienten lasten vanhemmille, joilla on erilaisia sosiaalisia ongelmia arjessa selviytymisessä. HyvinvointiTV tarjoaa mahdollisuuden osallistavaan vanhemmuuden tukemiseen ja edistää perheiden sosiaalista selviytymistä. Sen lisäksi tavoitteena on edistää asiakkaiden elämänlaatua, parantaa palveluiden saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta. Pilottihankeen yhtenä tavoitteena oli selvittää, miten HyvinvointiTV soveltuu lastensuojelussa tehtävään työhön. (Lastensuojelun-hankeideointi 2007.) Teknologian käyttöä ei ole vielä kovinkaan paljon käytetty lastensuojelutyössä joten uskomme, että tulevaisuudessa teknologian tuomia mahdollisuuksia aletaan hyödyntää yhä enemmän.

Projektityöntekijäksi palkattiin Riitta Matero. Hän aloitti työt pilottihankkeessa 3.3.2008. Varsinainen ohjelmantuotanto alkoi 16.4.2008 ja päättyi 18.6.2008. Ennen lähetysten alkamista perheille järjestettiin mahdollisuus tulla tutustumaan toisiin perheisiin, Laurean lähetysstudioon sekä kuulemaan lisää alkavasta pilotti-hankkeesta. Kaksi perheistä kävi tutustumassa Laureassa mutta eivät yhtä aikaa. Pilotti-hanke päättyi perheiden ja toimijoiden yhteiseen kahvitilaisuuteen 18.6.2008.

2.2 Pilotti-hankkeen toteutus

Pilotti-hankkeen suunnittelusta ja toteutuksesta vastasivat kaksi Laurea-ammattikorkeakoulun opettajaa, projektityöntekijä Riitta Matero, kolme ylemmän ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen sosionomi-opiskelijaa ja 12 ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen sosionomi- opiskelijaa. Prosessi lähti liikkeelle alkukartoituksista. Ylemmän amk:n opiskelijat tekivät ns. asiantuntijaryhmän haastattelun, ryhmä koostui erään perhekuntoutuskeskuksen sekä Matinkylä – Olari ja Tapiolan lastensuojelutiimin henkilökunnasta. Haastattelun tarkoituksena oli kartoittaa asiantuntijoiden odotukset HyvinvointiTV:n tarjoamista mahdollisuuksista. Tuloksista ilmeni, että asiantuntijat toivoivat ohjelmien pitävän sisällään asiakasperheiden kotona selviytymiseen liittyviä asioita. Esimerkkinä voidaan mainita arjen hallintaan liittyvät asiat: päivärytmiin opettelu, lapsen uneen, kehitykseen ja kasvuun liittyvät tietopaketit, ruokailu sekä vanhemmuuden tukeminen. Sen lisäksi asiantuntijat toivoivat vuorovaikutukseen ja yhdessä tekemiseen liittyviä ohjelmia muun muassa laululeikkejä, loruja, äiti-vauvahierontaa ja jumppaa. Ohjelmantoteutuksen he toivoivat olevan intensiivistä ja säännöllistä, jolla turvattaisiin perheiden tuen jatkuvuus.

Sosionomiopiskelijoiden varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun syventäviin kuului yhtenä osana hanketyöskentely, 10 opintopistettä. 12 opiskelijaa suoritti hanketyöskentelyn osallistumalla HyvinvointiTV:n pilottihankkeeseen. Opiskelijat jaettiin kolmeen ryhmään ja jokaisella ryhmällä oli oma vastuualue

- perheiden alkuhaastattelu
- ohjelmien suunnittelu
- ohjelmien toteutus

Pilottihankkeeseen osallistuneiden perheiden valinnasta vastasi Espoon kaupunki. Hankkeeseen osallistui kolme espoolaista lapsiperhettä, joilla oli sillä hetkellä lastensuojelunasiakkuus. Kahteen perheeseen kuului äiti, isä ja lapsi ja kolmanteen kuului äiti ja lapsi. Vanhemmat olivat iältään 20 - 30-vuotiaita, lasten ikä vaihteli 7 kk ja 1,7 v:n välillä. Äidit olivat vanhempainvapaalla tai hoitovapaalla, isät puolestaan kävivät ansiotyössä tai opiskelivat päätömisestä.

2.3 Alkukartoitus ja tulokset

Perheiden alkukartoitus tehtiin teemahaastattelulla. Kartoituksen tarkoituksena oli selvittää perheiden toiveet ja odotukset ohjelman sisällöstä sekä lähetysajankohdasta. Sen lisäksi, jotta ohjelman sisällön suunnittelijat pystyivät kokonaisvaltaisesti huomioimaan perheen, kysyttiin vanhemmilta myös tietoja tämänhetkisestä elämäntilanteestaan, mahdollisesta tuen tarpeesta ja kotona selviytymisestään. Alkuhaastatteluja tehtäessä kahdessa perheessä kävi

perhetyöntekijä, joista toisessa käyntejä oltiin lopettelemassa. Alkukartoituksessa vanhemmat kuvasivat sosiaalisia suhteitaan riittäväksi, kaksi äitiä kuvasi psyykkistä ja fyysistä terveydentilaansa hyväksi, yksi äideistä huonommaksi, tapaamiset psykiatrisen sairaanhoitajan kanssa ovat auttaneet psyykkisen hyvinvoinnin suhteen. Yksi isä kuvaili fyysistä vointiaan keskivertoa huonommaksi ja stressinsietokykyä alentuneeksi. (Heinonen, Lehtilä, Mäkelä & Tanskanen 2008, 6.) Ohjelman sisällöksi vanhemmat toivoivat

- vauvajumppaa
- virikkeitä lapsille
- tietoa vauvan/lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta
- tukea lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen
- keskusteluapua
- unikoulua
- tietoa ensiavusta
- neuvoja perhe-elämään.

Perheiden ja asiantuntijoiden toiveet ja odotukset osoittautuivat hyvin yhdensuuntaisiksi. Haastatteluista ilmeni ainoastaan, että toiveet ohjelmien lähetysajankohdasta vaihtelivat. Perheet toivoivat lähetyksiä lähinnä omien päivärytmiensä pohjalta. Niinpä toiveet vaihtelivat aamupäivästä iltaan ja arkipäivästä viikonloppuun. (Heinonen ym. 2008, 6.)

HyvinvointiTV:n pilotti-hankkeeseen perheet lähtivät mukaan hyvin rohkeasti, avoimin ja ennakkoluulottomin mielin. Vanhemmille tämäntyyppiseen toimintaan osallistuminen oli luonnollisesti aivan uudenlainen kokemus. Perheet sitoutuivat pilotti-hankkeeseen ja sen yhteydessä tehtäviin opinnäytetöihin. He olivat myös tietoisia siitä, että heillä on halutessaan oikeus keskeyttää osallistuminen milloin tahansa.

2.4 Ohjelmatuotannon suunnittelu ja toteutus

Haastattelutulosten perusteella suunnitteluvaiheeseen osallistuneet opiskelijat suunnittelivat ohjelman sisällöt. Haastatteluaineiston analysoinnin tuloksena, ohjelmantuotannon tavoitteeksi muodostui vanhemmuuden tukeminen, ja alakäsitteiksi varhainen vuorovaikutus ja arjen hallinta. Suunnitteluryhmässä sovittiin, että ohjelmissa esiintyviä aiheita tullaan käsittelemään melko yleisellä tasolla.

Ohjelmia lähetettiin kolme kertaa viikossa, maanantaina, keskiviikkona ja perjantaina, klo 10.15–10.45. Perheiden osallistuminen lähetyksiin perustui vapaaehtoisuuteen eli perheet avasivat yhteyden jos halusivat osallistua ohjelmaan. Maanantaisin projektityöntekijä Riitta

Matero piti henkilökohtaista vastaanottoa. Jokaisella perheellä oli varattuna oma puolen tunnin aika, jolloin heillä oli mahdollisuus ottaa yhteyttä ja keskustella haluamistaan asioista. Keskiviikkoisin ohjelman sisältönä oli keskustelua ja informatiivista tukea ennalta valitun aiheen pohjalta. Perjantaisin ohjelman teemana oli toiminnallinen osuus, jonka tarkoituksena oli vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta laululeikkien, vauvahieronnan ja liikunnan avulla. Lisäksi ylemmän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija suunnitteli ja toteutti neljä ohjelmaa isovanhemmudesta. Projektityöntekijä Riitta Matero lähetti aina ennakkoon perheille seuraavan viikon ohjelmatarjonnan. Alla olevaan taulukkoon on kerätty esimerkkejä ohjelmien teemoista.

Maanantai klo 9-11	Keskiviikko klo 10.15-10.45	Perjantai klo 10.15-10.45
Perheiden henkilökohtainen vastaanotto	Informatiivinen tuki	Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen
Perhe 1	Pienen lapsen vanhemmuus	Laululeikkejä
Perhe 2	Arjen rullaavuus	Leikitä lastasi
Perhe 3	Elämän etappeja lapsen kehitysvaiheista	Jumpataan Hoivaa lastasi

Taulukko 1. Ohjelmien teemat

3 LASTENSUOJELU JA PERHETYÖ

3.1 Lastensuojelun määritelmä

Lastensuojelu tulee laajasti käsittää lasten suojeluksi, joka ei ole pelkästään sosiaaliviranomaisten asia, vaan koskee muitakin viranomaisia ja kaikkia kansalaisia. Lasten hyvästä kehityksestä riippuu koko yhteiskunnan tulevaisuus, joten siihen panostaminen on hyvin tärkeää. Lasten suojelun kokonaisuus voidaan jakaa kolmeen osaan: peruspalvelut, ehkäisevä lastensuojelu ja lapsi - ja perhekohtainen lastensuojelu. (Taskinen 2007, 10–13.)

Lastensuojelua on sekä lapsi- että perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on myös lapselle ja perheelle järjestettävä sosiaalityö.

Lastensuojelun määrittää lastensuojelulaki. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteuttaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Lastensuojelulaki 2007, 1–4§.)

3.2 Perhetyö ja sen keskeiset periaatteet

Perhetyö on määritelty uudessa lastensuojelulaissa yhdeksi avohuollon tukitoimeksi. Perhetyöhön kohdistuu erilaisia lastensuojelullisia odotuksia. Sen avulla toivotaan huostaanottojen vähentyvän. Lainsäädäntö ei määrittele perhetyötä sosiaalipalveluksi eikä tunne perhetyön käsitettä muuten kuin lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tästä johtuu se, että perhetyö saatetaan nähdä vain työmenetelmänä. Perhetyöllä voidaan tarkoittaa joko yleensä perheiden kanssa tehtävää työtä tai sitten perheiden kanssa tehtävää työtä erityisesti näiden kotona. Perhetyö voi olla asiakasperheiden epävirallista tukea tai perheiden laajempaa tukemista ja puuttumista perheiden elämään erilaisten virallisten väliintulojen avulla. Perhetyö on yhteiskunnallista ja sosiaalista työtä, jossa tavoitteena on perhekohtaisesti ratkaista ihmisten arkielämässä esille tulleita haastavia elämäntilanteita ja ongelmia. Perhetyöntekijä tukee perhettä erilaissa elämäntilanteissa ammatillisesti ja tavoitteellisesti. Perheen tukemisessa lähdetään perheen tarpeista, toimitaan joustavasti niiden mukaisesti ja vastataan tarpeisiin. Pieniin asioihin vaikuttaminen, arjessa jaksaminen ja selviytymisen kokemukset ovat perhetyön arkea. Perhetyön päämääränä on perheen itsenäinen selviytyminen arjessa, kyky hakeutua tarvittaessa ajoissa palvelujen piiriin ja perheen hyvinvoinnin lisääntyminen. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 10–11.)

Reijosen (2005) mukaan perhetyön sisältönä nähdään usein yhtäältä perheen arjen tukeminen ja toisaalta puuttuminen perheen elämään vahvojen väliintulojen avulla. Tukemisen kohteena voivat olla sekä tilapäistä tukea tarvitsevat perheet että perheet, jotka ovat olleet pitkään lastensuojelun asiakkaana. Perhetyö vastaa lastensuojelun kahdenlaiseen tehtävään: lapsen edun turvaamiseen ja perheiden tukemiseen. Perhetyön osatavoitteet voivat olla muun muassa perheen sisäisten vuorovaikutustaitojen kehittäminen, vanhemmuuden vahvistaminen tai

nuoren itsenäistymisen tukeminen. Perhetyön tavoitteet jokaisen perheen kohdalla erilaisia, mutta ne tähtäävät perheen itsenäiseen selviytymiseen. (Reijonen 2005, 10–11.)

Heino (2008) kuvaa tutkimuksessaan puolestaan, miten ennaltaehkäisevistä sosiaali- ja terveyspalveluista sekä lastensuojelun avohuollosta ja perhetyöstä on kehittynyt toimintojen kokonaisuus. Tällä pyritään laaja-alaisesti sekä edistämään perheiden hyvinvointia että tukemaan perheitä, tavoitteena huostaanottojen ehkäiseminen. Perhetyö liittyy siten vahvasti moniammatilliseen yhteistyöhön. Varhainen tuki, ongelmien ennalta ehkäisy sekä perhetyö ovat olleet yrityksiä vastata palvelutarpeeseen, jonka on nähty liittyvän perheiden luonnollisten sosiaalisten verkostojen kaventumiseen, lasten ja nuorten ongelmien kasautumiseen, perheiden elämäntilanteiden monimutkaistumiseen ja erityispalveluiden jatkuvaan kasvamiseen. Arkisen ja konkreettisen kotiavun tarve ei ole poistunut eikä vähentynyt, vaikka perhetyö on suuntautunut yhä enemmän psykososiaaliseen tukeen, keskustelutyöhön ja ammatilliseen auttamiseen. (Heino 2008, 6.)

Perhetyössä korostuvat perheiden elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönoton tuki sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen. Perhetyöhön voi liittyä vanhemmuuden tukemista, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamista, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaa, perheen toimintakyvyn vahvistaminen uusissa tilanteissa, vuorovaikutustilanteiden tukemista ja syrjäytymisen ehkäisemistä. Perhetyötä voidaan toteuttaa muun muassa perhetapaamisina, keskusteluina, kotikäynteinä, kerho- ja ryhmätoimintana sekä perhekuntoutuksena. (Sosiaaliportti 2008, perhetyö.)

Perhetyössä korostuvat kolme keskeistä periaatetta, jotka ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisyys tulee sosiaali- ja terveyspalveluiden ohjaavasta periaatteesta sekä laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Asiakaslähtöisyys perhetyössä tarkoittaa sitä, että perheet, aikuiset sekä lapset ovat asiakkaina itsenäisiä ja aktiivisia toimijoita. Asiakaslähtöisyyteen kuuluu muun muassa asiakkaan kunnioittaminen, avoimuus, rehellisyys, luottamuksellisuus, kokonaisvaltaisuus sekä valinnan mahdollisuus. (Järvinen ym. 2007, 18)

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan, että perhetyön käynnistää lapsen tilanne ja perhetyö on erityisesti lapsen hyvinvointia tukevaa toimintaa. Lapsilähtöisessä perhetyössä korostuvat lapsen näkökulman huomioiminen ja lapsen kanssa työskentely. (Järvinen ym. 2007, 28.) Perhelähtöisyydellä tarkoitetaan puolestaan sitä, että vaikka yksi perheenjäsen olisi asiakkaana, niin huomio kiinnitetään myös muihin perheenjäseniin. Perhelähtöisyys edellyttää perheen ja työntekijän tasavertaisuutta sekä perheen ottamista mukaan keskusteluun ja päätöksentekoon. Perhelähtöisyydessä nähdään, että perhe ja sen jäsenet ovat oman tilanteensa ja arkensa asiantuntijoita. Perhelähtöisessä työskentelyssä on hyvä ottaa huomioon, että perhe on oman tilanteensa ja arkensa asiantuntija, perhe nähdään kokonaisuutena mutta huomioidaan

heidät yksilöinä, jokainen perhe on ainutlaatuinen ja erilainen. Tärkeää on myös kiinnittää huomiota perheenjäsenten välisiin suhteisiin. (Järvinen ym. 2007, 24.)

4 VANHEMMUUS JA VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

4.1 Hyvä ja riittävä vanhemmuus

Mediassa käydään aika ajoin vilkasta keskustelua hyvästä ja huonosta vanhemmuudesta, perheiden ja lasten hyvinvoinnista. Keskustelua leimaa usein huolestunut sävy. Vanhemmat käyvät vuoropuhelua sanomalehtien mielipidepalstoilla omasta jaksamisestaan lastensa kanssa sekä kysyvät neuvoa mistä hakea apua kun lapsella on ongelmia esimerkiksi päihteitten käytön kanssa. Mikä vanhemmuutta sitten uhkaa? Nyky-yhteiskunnassa vanhemmuus on haastavaa. Sekä työelämä että perhe-elämä asettavat vanhemmuuteen omat vaatimuksensa. Painet työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamisesta lisäävät vanhemmuuden haasteita. Kasvatusperiaatteet ovat muuttuneet autoritäärisestä vapaampaan kasvatukseen ja kaveruuteen. Vanhemmuutta myös tutkitaan enemmän kuin ennen. Perhepoliittisia julkaisuja tulee vuosittain monia. Vanhemmuus on ikään kuin tapetilla ja kaikkien tarkasteltavana. Annina Myllärniemi on tutkinut huostaanoton kriteerejä pääkaupunkiseudulla vuonna 2004. Huostaanotettujen lasten perheisiin kasautuu monenlaisia ongelmia, vanhemmilla esiintyy suhteellisen usein päihdeongelmia, mielenterveysongelmia, uupumusta, perheissä on vuorovaikutusten vaikeuksia ja sisäisiä ristiriitoja, vaikeuksia sopeutua ympäristöön ja yhteiskunnan normeihin. (Myllärniemi 2007, 9.)

Vanhemmuus alkaa lapsen syntymästä ja jatkuu koko elämän, se on jatkuvasti muuttuva tehtävä ja rooli. Vanhemmuus ei ole koskaan valmis, vaan siinä on mahdollisuus kehittyä ja kasvaa koko ajan. Jokaisella vanhemmalla on oma käsityksensä hyvästä tai riittävän hyvästä vanhemmuudesta. Vanhemmuuteen vaikuttavat persoona, elämäntilanne, missä vaiheessa perhe on perustettu, millaiset ovat perheen sisäiset ja ulkoiset voimavarat. Vanhempien kokemukset omasta lapsuudestaan ja vanhemmistaan sekä käsitys omista kyvyistä selviytyä vanhempaan auttavat tai estävät vanhemmuuden toteutumista. (Järvinen ym. 2007, 90–91.) Kinnunen (2006) puolestaan toteaa vanhemmuuden olevan vaativa ja monitahoinen elämäntehtävä, jota perheet toteuttavat erilaisin voimavaroin elämän eri vaiheissa. Kukaan ei selviä siitä ilman neuvottomuuden, pelon, huolen tai syyllisyyden kokemuksia. Vanhemmuuteen ei valitettavasti ole koulutusta vaan se opitaan kokemusten kautta. Vanhemmat ovat rakkauden, turvan, hoivan, aikuisen mallin ja inhimillisen vuorovaikutuksen välittäjiä lapselle. Aikuisen pitää uskaltaa olla aikuinen, lapset tarvitsevat rajoja mutta myös rakkautta. Vanhemmuus on aina sidoksissa oman aikakautensa arvoihin, normeihin ja käsityksiin. Perheen tehtävät, velvoitteet

mutta myös siihen kohdistuneet odotukset ja toiveet ovat muuttuneet yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten myötä. (Kinnunen 2006, 9, 16.)

Työelämän muutokset heijastuvat vanhemmuuteen ja perhe-elämään. Työn viedessä vanhemmilla liikaa aikaa ja energiaa, ei välttämättä riitä voimia enää vanhempina toimimiseen. Hankala työaika, pätkätyö ja stressi välittyvät hyvinvoinnin tai sen puutteen kautta parisuhteeseen sekä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Työn, perheen ja vapaa-ajan yhteensovittaminen on noussut keskeiseksi haasteeksi tämän päivän yhteiskunnassa. Toinen keskeinen tekijä on sosiaalisten verkostojen väheneminen. Vanhemmat muuttavat opiskeluiden ja töiden perässä kauemmas omista vanhemmistaan ja sukulaisistaan. Tämä johtaa siihen, että enää ei löydy apua ja tukea lähipiiristä ja perheet joutuvat selviytymään yhä itsenäisemmin. Perherakenteet ovat muuttuneet vuosi kymmenten varrella melkoisesti. Avioerot ovat yleistyneet, uusperheet puolestaan lisääntyneet, myös monikulttuurisia perheitä on aikaisempaa enemmän. Voidaankin sanoa, että nyky-yhteiskunnan perhemuodot ovat moninaistuneet.

Hämäläinen (2006, 43) kirjoittaa tietoyhteiskunnan vaikutuksesta vanhemmuuteen. Erityisesti sähköinen joukkotiedotus on lisääntynyt ja pahimmillaan lapsen ajattelussa sekoittuvat koulun tietoaines, uutislähetys, väkivaltaviihde, internet ja muut erilaiset virtuaaliset maailmat. Lapset tarvitsevat rinnalleen turvallisia aikuisia, joiden kanssa voi jäsentää ja rakentaa maailmaa. Aikuisen tehtävä on antaa lapselle suojaa liiallista viriketulvaa vastaan ja huolehtia, että lapsella on tilaa myös levolle, leikille ja vuorovaikutukselle.

Tuntuu, että tänä päivänä lapset joutuvat liian aikaisin kohtaamaan aikuisten maailman. Yleisesti ihannoidaan lapsen varhaista itsenäistymistä, mitä pienempänä lapsi osaa asioita sen parempi se on. Lapselle annetaan vastuuta ja mahdollisuus tehdä valintoja, joihin hänen kehitystasonsa ei riitä. Keräsen, Rönkön ja Stillerin (2001) mukaan on täydellinen väärinkäsitys, että lapsesta kasvaa tasapainoisempi ja osaavampi aikuinen mitä nuorempana hän oppii tulemaan toimeen omillaan ja itsenäistyy. Tullakseen sisäisesti vahvaksi aikuiseksi lapsi tarvitsee riittävän pitkän lapsuuden. Vastuuta ja tilaa pitää antaa mutta vanhempien tulee olla saatavilla tukea antamassa kun sitä tarvitaan. Lasta pitää kasvattaa hänen kehitystasonsa mukaan, se kohottaa lapsen itsetuntoa ja pärjäämisen tunnetta. Lapsen liian aikainen itsenäistäminen voi näkyä aikuisena turvattomuutena ja ongelmakäyttäytymisenä. Hyvin toimivaan vanhemmuuteen kuuluu lämpöä, hyväksyntää, rajojen asettamista ja valvontaa. Lisäksi vanhemman tulee huolehtia lapsen perustarpeista kuten ravitsemuksesta, unesta ja hygieniasta. Vanhemmuuteen kuuluu myös olennaisena osana lapsen kanssa vietetty aika. (Keränen, Rönkä & Stiller 2001, 58-60.)

Lastensuojelulaki (2007, 2 §) määrittelee vastuun lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollos-

ta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (Lastensuojelulaki 2007, 1, 4 §)

Keräsen ym. (2001, 58) mukaan hyvin toimivaan vanhemmuuteen kuuluu lämpöä, hyväksyntää, rajojen asettamista ja valvontaa. Lisäksi vanhemman tulee huolehtia lapsen perustarpeista kuten ravitsemuksesta, unesta ja hygieniasta. Vanhemmuuteen kuuluu myös olennaisena osana lapsen kanssa vietetty aika.

Irene Kristeri (2002, 23–27) on kirjoittanut riittävästä ja riittämättömästä vanhemmuudesta. Riittävä vanhemmuus merkitsee sitä, että kotoa löytyy tarpeeksi turvallinen, läsnä oleva aikuinen. Aikuista, joka kestää lapsen tunteet ja vastaa hänen tarpeisiinsa riittävässä määrin. Aikuisen tehtävänä on tarjota turvalliset rajat ja rakkautta rajojen sisällä. Vanhemmuus on aina vuorovaikutustapahtuma lapsen ja vanhemman välillä, johon vaikuttaa myös molempien persoona. Mitä parempi itsetunto vanhemmilla on, sitä helpompi heidän on tulla lastensa kanssa toimeen. Perheessä, jossa vanhemmat ovat riittävästi läsnä: huomataan erilaisia asioita, nähdään mitä lasten elämässä tapahtuu ja uskalletaan puhua niistä. Perheissä jaetaan tapahtumia, pettymyksiä ja toiveita. Tämä mahdollistaa sen, että on mahdollisuus pyytää apua ja keskustella. Tunteiden näyttäminen on sallittua ja ne uskalletaan purkaa ja näyttää. Näin opitaan myös luottamaan siihen mitä tunnetaan, koetaan ja sanotaan. Luotetaan siihen, että minua ei hylätä, vaikka sanon mitä tunnen ja olen sellainen kuin olen. Perheissä, joissa vanhemmilla on hyvä itsetunto ja kosketus omaan persoonaan tietävät mitä tahtovat ja toimivat sen mukaan. Vanhempana on myös tärkeää olla unohtamatta omia tarpeitaan ja tunteitaan.

Riittämätön vanhemmuus sitä vastoin tarkoittaa, että vanhemmat ovat vieraantuneita omasta itsestään. He eivät tiedä keitä he ja millaisia he todellisuudessa ovat. He ovat ulkoa päin ohjautuvia ja siksi he kyselevät käytöksellään ja toiminnallaan muilta, miten heidän tulisi olla, että kelpaisivat. Usein tällaiset vanhemmat tarvitsevat persoonan jatkeeksi erilaisia asioita, kuten arvostetun aseman, rahaa, tavaroita tai päihteitä. Näiden vanhempien pulmana on myös, että he eivät osaa olla läsnä lapsilleen, sillä todellinen läsnäolo vaatii kosketusta omaan itseensä. He eivät pysty antamaan lapsilleen vahvaa itsetuntoa, vaikka kuinka yrittäisivät. Näissä perheissä asioista ei puhuta, etenkin vaikeista asioista. Eletään luulossa, että

vaikkeudet lakkaavat olemasta kun ollaan huomaamatta ja puhumatta niistä. Lapset joutuvat käsittelemään tunteensa ja tarpeensa itsenäisesti mutta koska he ovat usein kyvyttömiä tähän, he joutuvat kätkemään ne syvälle sisimpäänsä. Lapset kehittävät itselleen roolin, jonka avulla he selviytyvät tilanteista, joissa ei ole riittävästi läsnä olevaa vanhempaa. Mitä aikaisemmin he joutuvat roolin omaksumaan, sitä vaikeampi heidän on tunnistaa todelliset tarpeensa ja tunteensa, he eivät myöskään aikuisina tiedä ketä he todellisuudessa ovat. Heidän aikuisuuttaan rajaa turvaton, riittävää vanhemmuutta vaille jäänyt sisäinen lapsi. (Kristeri 2002, 25–27.)

4.2 Varhainen vuorovaikutus ja sen tukeminen

Varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskauden aikana. Vauvan pysyminen äidin ja myös isän mielessä jo raskausaikana ovat varhaisen vuorovaikutuksen onnistumisen edellytykset. Kiintymissuhde on vauvan ja vanhemman välinen erityinen tunneside, joka alkaa kehittyä vauvalle varhaisten kokemusten pohjalta. Vastasyntynyt suuntautuu jo syntymästään lähtien sosiaalisuuteen kanssakäymiseen. Vauva kohdistaa huomionsa ihmiskasvoihin, reagoi ihmisääniin herkemmin ja tunnistaa pian syntymänsä jälkeen lapselle suunnatun puheen muusta puheesta pelkän äänen perusteella. Vauvalla on taitoja etsiä vuorovaikutusta ja säädellä omaa käyttäytymistään vuorovaikutussuhteessa. Bruner (1983) on määritellyt teoriassaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen alkamisen. Sen mukaan vanhemmat tulkitsevat jo vastasyntyneen ääntelyt, eleet ja ilmeet kommunikaatioksi. Vanhemman toiminnan takana on uskomus siitä, että pieni vauva kykenee tekemään havaintoja ja etsii merkityksiä aikuisen ilmaisuille ja käyttäytymiselle. Nämä varhaiset näennäisdialogit ovat myöhempien korkeampiasteisten kommunikaatiomuotojen kehityspohjana. Onkin oletettavaa, että vanhempien tulkinta lapselta kommunikoivana yksilönä on edellytys sille, että keskinäiseen ymmärrykseen ja merkitysten jakamiseen perustuva vuorovaikutus pääsee normaalisti kehittymään lapsen ja vanhemman välille. (Eklund, Laakso & Lyytinen 2001, 59–60.)

Varhaisessa vuorovaikutuksessa vanhempi antaa vauvalle hoivaa, ravintoa ja suojaa, johon vauva sitten vastaa. Vuorovaikutuksen samantahtisuus riippuu vanhemman taidoista ja halusta sovittaa oma toiminta lapsen tarpeisiin. Lapsi kiinnittyy vanhempaan kun hän toimii riittävän sensitiivisesti, ennustettavasti ja johdonmukaisesti. Kiinnittymistä ja kiintymistä voidaan pitää lapsen kehityksen perustana. Varhaisella vuorovaikutuksella on yhteyksiä psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Varhaiset vuorovaikutukset luovat lapselle kuvan siitä, minkälainen hän on, minkälaisia muut ihmiset ovat ja miten ihmissuhteet toimivat. Vuorovaikutuksen keinot ovat katsekontaktit, ilmeet, eleet, liikkeet ja kieli. Vuorovaikutuksen samantahtisuus riippuu vanhemman taidoista ja halusta sovittaa oma toimintansa lasten tarpeisiin, rytmeihin ja vuorovaikutuksellisiin kykyihin. Vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavat muun muassa lapsen

ja vanhemman fyysinen ja psyykkinen tila, vanhemman sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet, toiselta vanhemmalta saatu tuki ja vanhempien omat varhaiset kokemukset saamastaan hoidosta. (Järvinen ym. 2007, 110–111.)

Sinkkosen (2008, 90–91) mukaan varhainen vuorovaikutus etenee lapsen ikätason mukaisesti. Aivan pienen 2–3 kuukauden ikäisen vauvan kanssa vanhemman tulisi vastata sensitiivisesti vauvan fysiologisiin tarpeisiin. Näitä ovat esimerkiksi nälkä, jano, väsymys ja läheisyyden tarve. Näin sensitiivinen vanhempi vähentää vauvan kokemaa stressiä ja epämukavuutta. Seuraavien kuukausien aikana vanhemman ja vauvan välille syntyy pieniä keskusteluja, dialogeja. Vauvan kanssa jutellaan ja odotetaan, että hän ”jokeltelee” tarinansa loppuun ja vastataan hänelle.

Vauvan normaalin kehityksen kannalta on tärkeintä, että vauvan hoivaaja kykenee olemaan sensitiivinen. Sensitiivinen hoivaaja tunnistaa vauvan viestejä ja vastaa mahdollisimman osuvasti ja nopeasti pienen lapsen tarpeisiin. Sensitiivinen äiti on vauvan tunnetilojen ymmärtäjä ja tulkitsija. Hän pystyy havainnoimaan vauvan olemista ja on valmis vastaamaan vauvan viesteihin. Esimerkiksi kun vauva alkaa jokellella äidille, äiti vastaa juttelulla tai jos vauvalla on paha olla niin äiti ottaa vauvan syliin ja alkaa lohduttamaan. Suurin osa varhaisen vuorovaikutuksen tutkihoista pitää äidin sensitiivisyyttä vauvan sosiaalisen käyttäytymisen ja kaikinpuolisen kehityksen perustana. Äidin tyytyväisyys ja nautinto lapsen kanssa kuvaa äidin asennoitumista vuorovaikutustilanteessa. Tyytyväisyys ilmenee äidin hymynä, positiivisena ja rohkaisevana ilmaisuna lasta kohtaan. Suhtautuminen lapsen positiiviseen ja iän mukaiseen käyttäytymiseen kuvaa äidin kykyä vastata nopeasti ja toistuvasti lapsen myönteiseen toimintaan. (Kivijärvi 2003, 253.)

Äidin ohjaava käyttäytyminen tulee esiin hyvänä ja suojelevana huolenpitona muun muassa leikkilanteissa. Äiti osaa laittaa rajat vuorovaikutustilanteessa sekä itselleen että vauvalle. Hän ei vaadi vauvalta sellaisia taitoja ja oppimista, joihin vauva ei ole vielä valmis. Äidin tehtävänä on pyrkiä ohjaamaan vauva kohti sellaisia ympäristön elementtejä, joiden kautta vauva kokee onnistumista, osaamista ja oppimista. Äidin sensitiivisen käyttäytymisen ja vauvan positiivisen mielialan, onnellisuuden, vapautuneen perusolemuksen välistä yhteyttä on tutkittu. Tutkimuksen tuloksena voidaan pitää sitä, että vauva on onnellinen, tyytyväinen ja sosiaalinen kun hänellä on sensitiivinen äiti. Äidin sensitiivisyyden pysymiseen tai muuttumiseen on tutkimuksissa todettu vaikuttavan ympäristön ja läheisten antama tuki. Tällöin äidin saama tuki auttoi äitiä jaksamaan keskittymään vauvansa hoitamiseen. (Kivijärvi 2003, 252–258.)

Vauvalla voi olla myös toisenlaisia hoivaajia, joilta puuttuu herkkyyys tulkita vauvan tarpeita. Kontrollloiva hoivaaja voi olla vihamielinen lasta kohtaan. Hänen äänensävyänsä voi olla kylmä ja hänen puhetyylinsä voi olla käskevä. Tällaisella vanhemmalla voi olla myös sadistisia piirteitä: hän tarjoaa lapselle lelua ja kun tämä yrittää sitä hamuta, vetääkin sen viime hetkellä

pois lapsen ulottuvilta. Pingottunut hoivaaja hymyilee lapselle ja juttelee hellästi mutta asenteissa on piilevää aggressiivisuutta. Tunnelma on epäaito ja ilmapiiri pingottunut. Passiivinen hoivaaja ei kykene reagoimaan lapsen tarpeisiin. Hänen ja vauvan välillä ei ole mitään tunnistettavaa tunnetilaa, on kuin lapsi olisi hylätty. (Sinkkonen 2008, 92–93.) Pitkään jatkuneessa deprivatiotilassa ollut vauva, joka on joutunut turhaan, ilman asianmukaista vastaus- ta viestittämään tarpeitaan, kääntyy muista kohti itseään. Tämänkaltaisen vääristynyt vuoro- vaikutus on lapsen kannalta tuhoisin, sillä sitä on kaikkein vaikein korjata. Vähemmän sensi- tiivisellä hoivaajalla, joka tiedostaa puutteellisen kykynsä vastata vauvan viesteihin, on mah- dollisuus harjoitella tunnistamaan vauvansa viestejä. (Kivijärvi 2003, 255.)

Varhainen vuorovaikutus ei aina lähde kehittymään halutulla tavalla. Siihen voivat vaikuttaa vanhempien fyysinen ja psyykkinen vointi, äidin oma äitisuhde, äidin omat hylkäämis- ja me- netyskokemukset. Jos vanhempien omissa varhaisissa vuorovaikutuskokemuksissa on vakautta, läsnäoloa, rakkautta ja pysyvyyttä, tukevat nämä kokemukset vastavuoroisuuden syntymistä. Päinvastaiset kokemukset puolestaan häiritsevät sitä. Kaikkien vanhempien ja lasten välille ei aina synny riittävän hyvää vuorovaikutusta. Vanhemmat saattavat tuntea jatkuvasti hämmen- nystä ja avuttomuutta vauvansa kanssa. Osa vanhemmista ei tunne iloa vauvastaan tai hoita- vat vauvaansa kuin vierasta esinettä ilmeettömästi, mekaanisesti ja puhumattomana. Vauva kokee vanhemman reagoimattomuuden ja vetäytymisen hylkäämisenä. Lapsen perustarpeiden laiminlyönti jättää jälkensä. Negatiivinen minäkuva alkaa kehittyä. Vaikeissa ja vaurioittavis- sa olosuhteissa lapsen kehitys voi vaurioitua monella tavalla: heidän sosiaalinen, emotionaali- nen ja älyllinen kehityksensä muokkautuu siten, että heidän kanssaan elävät, hoitavat ja työskentelevät aikuiset joutuvat monenlaisten kasvatuksellisten haasteiden eteen. (Järvinen ym. 2007, 147–151.)

Järvisen ym. (2007) mukaan varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa on keskeistä arjen hal- linta, jossa lapsen tarpeet tehdään selkeästi näkyväksi. Vuorovaikutusta voidaan tukea anta- malla vanhemmille myönteistä palautetta hyvin toimivista tilanteista sekä puuttumalla kor- jaavasti huonosti toimiviin tilanteisiin. Vanhemmille voidaan myös välittää monipuolisesti lapsen kokemusmaailmaa ja tarpeita. Lapsen tasapainoinen kehittyminen vaatii yhdessäoloa, sylissä pitämistä, paijaamista ja seurustelua. Kasvokkaiset vuorovaikutustilanteet, erilaiset leikit ja seurustelutilanteet toimivat tärkeinä emotionaalisina kokemuksina lapsen ja van- hemman elämässä. Puhuminen, loruttelu ja yksinkertaiset vuorotteluleikit luovat osaltaan sosiaalisen vuorovaikutuksen perustaa. Esimerkiksi vauvahieronta, dialoginen vauvatanssi ja videoavusteinen perheohjaus ovat varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa suosittuja mene- telmiä.

5 LAPSIPERHEIDEN ARJEN HALLINTA

5.1 Lapsiperheiden arki

Lapsiperheiden arki on muuttunut aiemmasta. Perhe, työ ja vapaa-aika ovat vuorovaikutteisessa suhteessa toinen toiseensa. Näiltä elämän toiminta-areenoilta pyritään luomaan itselle mahdollisimman toimiva kokonaisuus. Perheillä on erilaisia ulkoisia ja sisäisiä resursseja, joilla on välitön yhteys vanhempien, lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä lasten ja nuorten kehitykseen. Ulkoisia resursseja ovat mm. taloudellinen tilanne, asumistaso, vanhempien koulutus ja ammatillinen asema. Sisäisiä resursseja ovat puolestaan perheen historia, sosiaalinen verkosto, vanhempien ja lasten suhteet. (Helminen 2006, 28.)

Helminen (2006) mukaan perheiden haasteelliset elämäntilanteet heijastuvat vanhemmuuteen, kodin ilmapiiriin ja käytössä oleviin toimintaedellytyksiin ja voimavaroihin. Lapsiperheiden taloudellisen tilanteen on todettu heikentyneen perheiden välillä. Suurin osa perheistä voi hyvin mutta osa perheistä voi aiempaa huonommin. Taloudellista eriarvoisuutta voidaan pyrkiä korjaamaan lapsiperheille suunnatuin tulonsiirroin mutta kulttuurista, henkistä tai sosiaalista pääomaa ei millään tulonsiirroilla kyetä parantamaan. Suomessa on laaja ja monitahoinen sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmä, joka pyrkii tukemaan lapsiperheitä arjessa selviytymisessä. Lapsiperheet tarvitsevatkin tuekseen toimivan peruspalvelukokonaisuuden, sillä riittävät palvelut tukevat perheiden sekä lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä. Kun avohuollon peruspalveluita on tarjolla riittävästi niin erityispalveluiden kysyntä on vähäisempää. (Helminen 2006, 28.)

Lapsiperheiden arki näyttäytyy ristiriitaisena. Julkisuudessa lapset, nuoret ja heidän vanhempansa sekä lapsiperheiden arki ovat ennennäkemättömän kiinnostuksen mutta myös huolen kohteena. Huolta aiheuttavat vanhemmuuden katoaminen, vanhempien uusavuttomuus, kiire, väsyminen sekä rajojen asettamisen vaikeus. Lisäksi huolta aiheuttavat perheiden ja lasten moninaiset ongelmat, jotka heijastuvat turvattomuutena ja pahana olona. (Helminen 2006, 28.)

Karuimmillaan vanhemmuuden haasteet ja huono-osaisuus näkyvät lastensuojelun tilastoissa. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kokonaismäärä on valtakunnallisen tilaston mukaan kymmenessä vuodessa kaksinkertaistunut: avohuollon asiakkaana olleiden lasten ja nuorten määrä on lisääntynyt 30 000:sta 60 000:een. Vuosittain uusien asiakkuuksien määrä on noussut, samoin kuin kiireelliset huostaanotot ovat lisääntyneet kolminkertaisesti. Lasten pahoinvointi on myös lisääntynyt. Lasten ja perheiden arjen muutokset, työttömyys, lisääntynyt päihteiden käyttö ja muut lasten ja perheiden vaikeudet ovat lisänneet lasten pahoinvointia. (Heino 2008, 10–13.)

Anja Rantala (2002) on tutkinut väitöskirjassaan työntekijöiden käsityksiä yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Yhtenä tutkimusongelmana oli selvittää millaisten lapsiperheiden kanssa sosiaalityössä toimivat ammatti-ihmiset työskentelevät, millaisena työntekijät näkevät lapsen arjen ja mihin he arvioivat perheiden tarvitsevan ammatti-ihmisten tukea. Työntekijät näkivät lapsiperheiden arjessa monenlaiseseen ajankäyttöön, kasvatusvastuuseen, ihmissuhteisiin ja avuttomuuteen tai liialliseen kuormittumiseen liittyviä ongelmia. Erilaiset ydinperheestä poikkeavat perhemuodot yhdistettiin moniin perheiden arjen ongelmiin. Havaittavissa oli vanhemmuuden katoamista ja rajojen asettamisen vaikeutta. Vanhemmat eivät luota itseensä, heillä saattaa olla paljonkin teoreettista tietoa lasten kasvatuksesta mutta tiedon siirtäminen käytäntöön voi olla vaikeaa. Kasvatusvastuun hämärtyminen takana nähtiin vanhempien väsymystä, työelämä on uuvuttavaa ja vaikka vanhemmat olisivat päivät kotona, he eivät jaksa hoitaa lapsiaan. Myös uusavuttomuuden lisääntyminen varsinkin nuorten perheiden kohdalla ja vanhemmuuden vastuu nousivat tuloksista esille. Uusavuttomuus nähtiin vanhempien neuvottomuutena erityisesti ongelmatilanteissa mutta myös joiltakin nuorilta vanhemmilta nähtiin puuttuvan mallin tavallisestakin päivän kulun organisoimisesta ja lapsen kasvatuksesta. Vanhempien vastuuseen liittyvät pulmat nousivat voimakkaasti esille. Vanhempien ja lasten roolit sekoittuvat perheissä, vanhemmat pyrkivät olemaan kavereita lapsilleen ja osassa perheistä pyritään luistamaan kasvatusvastuusta. Kasvatusvastuuta nähtiin siirrettävän mielellään yhteiskunnalle ja ammattilaisille. Esille tuli lisäksi perheiden irrallisuus ja yksinäisyys nyky-yhteiskunnassa. Perheiden yhteydet sukulaisiin ja tuttaviiin ovat vähäisiä ja yhteisöjen keskinäinen vastuu puuttuu. (Rantala 2002, 80, 104–105, 112.)

5.2 Arjen hallinta

Arjen hallinta on monelle vanhemmalle varmasti kohtalaisen vieras termi mutta arkeen liittyvät rutiinit ovat sitäkin tutumpia lapsiperheissä. Useimmat vanhemmat tietävät kuinka tärkeää on noudattaa tiettyjä rutiineja lasten kanssa. Rutiinit auttavat osittain hallitsemaan arkea.

Arjessa selviytyminen edellyttää erilaisia taitoja kuten ruoanlaitto, hygienian hoito, talouden suunnittelu ja hallinta sekä työn ja muun elämän yhteensovittaminen. Selviytyminen edellyttää arkipäivän rutiinien hallintaa. Arjen hallinnassa on siis kyse siitä, miten ihminen kykenee järjestämään ajankäyttönsä mielekkäällä ja toimivalla tavalla. Käsitteenä arjen hallinta on hyvin laaja. Siihen sisältyvät arkielämän prosessit, jotka muodostuvat niissä käytännöissä, joissa olemme mukana, siis kodeissa, työpaikoilla, asuinympäristön kaupoissa ja palveluissa sekä erilaisissa harrastuspiireissä. (Horelli 2006, 5, 11.)

Nykypäivänä perheiden arkeen liittyy paljon ajan yhteensovittamista. Ajankäyttö jaetaan yleensä neljään luokkaan: fyysisiin tarpeisiin liittyvä välttämätön aika, ansiotyöhön ja opiskeluun liittyvä sovittu aika, kotitöihin sidottu aika ja vapaa-aika. Fyysisiin tarpeisiin luetaan

välttämättömät toiminnot, kuten nukkuminen ja ruokailu. Ansiotyötä on tehtävä taloudellisen pärjäämisen vuoksi ja opiskeltava on, jotta voi toimia työelämässä. Kotityöhön sisältyy asuintilasta huolehtiminen sekä lasten hoito ja ruoan valmistus. Vapaa-aika valitettavasti on näistä yli jäävää aikaa, jonka sisältöön on eniten yksilöllisiä vaikutusmahdollisuuksia. (Horelli 2006, 27–28.)

Arjessa selviytyminen on perheen subjektiivinen kokemus, mitään tiettyjä kriteerejä ei ole olemassa. Jokaisella perheellä on omanlaisensa tapa elää arkea. Vanhempien kuitenkin odotetaan selviytyvän muun muassa ruoan valmistuksesta, kodin siisteydestä, säännöllisen vuorokausirytmien ylläpitämisestä, lasten hoidosta sekä omien asioiden hoitamisesta. Arjen hallinta muodostaa merkittävän osan perheen elämänhallintaa. Elämänhallinta voidaan ymmärtää puolestaan sisäiseksi voimavaraksi, tunteeksi mahdollisuuksista ja kyvyistä vaikuttaa omaan elämään sekä myös sopeutua elämän eri tilanteisiin. Ihminen pystyy luottamaan itseensä ja omiin kykyihinsä toimia joka päivässä elämässään. Kun perheenjäsenet luottavat, että elämässä on jatkuvuutta ja sitä pystyy ennakoimaan, muodostuu itselle kokemus, että arkipäivän asioihin voi vaikuttaa. Elämänhallinnan tunne luonnollisesti vaihtelee eri elämänvaiheissa, muutoksiin vaikuttaa elämäntilanteet ja elämäkokemus. (Järvinen ym. 2007, 86–88.)

Vanhempien hyvä elämänhallinta on osoittautunut lapsen myönteisen kasvun ja kehityksen perusedellytykseksi. Rantala (2002) kuvasi vanhempien arjen hallintaa seuraavasti: vanhempien arjen hallinta muodostuu fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista, henkilökohtaisesta elämästä, päivittäisistä askareista, työstä ja opiskeluista sekä lapsen kasvatuksesta ja hoidosta. Arjen hallintaan vaikuttaa sekä ulkoiset voimavarat kuten sosiaaliset suhteet, ympäristön aineelliset mahdollisuudet ja työn ja vapaa-ajan viettomahdollisuudet, että sisäiset voimavarat, joihin luetaan omat tiedot, taidot ja tunteet, itsetunto, sopeutumis- ja mukautumiskyky, hallinnan, luottamuksen ja turvallisuuden tunteet. (Rantala 2002, 24.)

Myllärniemi Annina (2007, 48–49) on tutkinut lastensuojelun perhetyötä ammattikäytäntönä. Hankkeessa oli mukana muun muassa Helsingin kaupungin Lassilan alueen sosiaaliohjaajat, jotka olivat kehittäneet perheen arjen vuorovaikutusta tukevaksi työmenetelmäkseen niin sanotun ohjauksellisen iltakäynnin. Iltakäynti oli suunnattu lastensuojelun asiakasperheille, jotka tarvitsevat intensiivistä perhetyön tukea ja opastusta arjen konkreettisiin vuorovaikutustilanteisiin. Ohjauksellisen iltakäynnin tarkoituksena oli tarjota perheille konkreettista apua ja neuvoja, joilla pyritään saamaan perheen päivärytmiä säännöllisemmäksi ja arkea toimivammaksi. Vanhempia opastettiin esimerkiksi löytämään lapsilleen ikätaoiset nukkumaanmenoajat ja pitämään niistä kiinni. Vanhemmat kokivat, että iltakäynti-menetelmään osallistuminen on parantanut perheen sisäistä vuorovaikutusta, he löytäneet voimavaroja ja uusia näkökulmia lastensa kasvattamiseen sekä saaneet tukea päivärytmiin.

Järvinen ym. (2007, 86–88) toteavat myös, että lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaisinta on arjen turvallisuus, sen perustana toimii säännöllinen vuorokausirythmi, hoivan- ja huolenpidon,

unen, ruokailun ja ulkoilun toistuminen. Odottamattomat elämäntilanteet ja elämänmuutokset voivat joskus horjuttaa perheen arkea ja totuttuja rutiineja. Perheen hyvinvointi saattaa olla uhattuna, mikäli arjenhallinnassa on vaikeuksia. Selkeän päivärytmin puuttuminen vaikeuttaa monien perheiden arkea. Lapset muuttuvat levottomiksi, jolloin vanhemmat väsyvät. Kun asiat toistuvat päivittäin samanlaisina, lapsi pystyy ennakoimaan ja mielessään valmistautumaan tulevaan. Esimerkkinä voidaan mainita lapsen iltarutiinit: ensin iltapala, yöpuvun pukeminen, iltapesu, iltasatu ja nukkumaan meno.

6 TEKNOLOGIAVÄLITTEINEN AUTTAMINEN

Seuraavassa käsittelemme etäauttamista, hyvinvointiteknologiaa ja HyvinvointiTV:tä. HyvinvointiTV edustaa uudentyyppistä hyvinvointiteknologiaa ja omalla tavallaan se voidaan mieltää myös etäauttamiseksi.

Nyky-yhteiskunnassa teknologiavälitteinen auttaminen on arkipäivää. Lähes jokaisella kansalaisella on käytössään tietokone tai matkapuhelin, joiden kautta ns. etäauttaminen yleensä tapahtuu. Viime vuosina tietoyhteiskunnan merkittävänä toimija on ollut kolmas sektori. Järjestöt, yleishyödylliset organisaatiot ja vapaaehtoistoiminta ovat aktivoituneet. Auttaminen merkitsee usein kuuntelemista, keskustelemista, hyödyllisten jatkokontaktien ja yhteyksien tarjoamista. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on paljon verkossa tapahtuvaa toimintaa. Heillä on kattava tietopaketti vanhemmille, jotka tarvitsevat tukea omaan vanhemmuuteen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2006.) Helsingin kaupunki on syksyllä 2008 avannut omat sivustonsa lapsiperheille, lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Helsingin kaupunki 2008.) Kolmannen sektorin vastuulla näyttäisi olevan uuden tietotekniikan välityksellä tapahtuva auttaminen. Uudessa teknologiassa on kyseessä teknologia, joka kehittyy ja uudistuu nopeasti. Teknologiat ovat usein myös käyttäjilleen uusia, niitä ei ole aiemmin hyödynnetty omassa arjessa. (Kopomaa 2005, 123–125.)

Teknologiavälitteisessä auttamisessa on pääsääntöisesti kyse joko puhelin- tai verkkoauttamisesta eli tietokoneella tapahtuva auttamismuoto. Verkkoauttamismuodot voidaan Kopomaan (2005, 124.) mukaan jakaa kolmeen pääasialliseen palvelutyypin:

- tiedon jakamiseen
- teknologiavälitteiseen vuorovaikutukseen
- asioinnin helpottamiseen

Tiedon jakaminen palvelujen käyttäjille voi tapahtua esimerkiksi verkkosivujen tai sähköpostilistojen välityksellä. Teknologiavälitteinen vuorovaikutus voi tarkoittaa esimerkiksi chattia,

keskusteluryhmiä, sähköpostia tai videoneuvottelua. Asioinnin helpottaminen voi olla lomakkeiden ja hakemusten täyttämistä ja palauttamista verkossa.

Niin kuin kaikissa auttamismuodoissa, joudutaan verkkopalveluissa ottamaan kantaa sen eettiseen puoleen. On siis tarpeellista laatia eettinen säännöstö työn sisältöjen ja rajojen määrittämiseksi. Tarvitaan selkeät päämäärät ja periaatteet, jotka ovat palvelun tarjoavien tahojen yhteisesti hyväksymiä ja käyttäjien tiedossa. On siis syytä korostaa, että auttajilla on vaitolovelvollisuus ja että tietoja käsitellään, säilytetään ja siirretään luottamuksellisesti.

6.1 Hyvinvointiteknologia

” Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollossa hyvinvointiteknologia määritellään tietoteknisiksi ja teknisiksi ratkaisuksiksi, joilla ylläpidetään tai parannetaan ihmisten elämänlaatua, hyvinvointia tai terveyttä. Hyvinvointiteknologiaksi luetaan myös kodin muutostyöt, esteettömyys, ja monimuotoiset informaatioteknologiaan pohjaavat sovellutukset” (Ahtiainen & Auranen 2007, 11).

Ahtiainen ja Auranen mukaan hyvinvointiteknologia on sosiaali- ja terveysalalla melko uusi käsite, johon suhtaudutaan tietyin varauksin. Hyvinvointiteknologia saattaa aiheuttaa ristiriitaisiakin ajatuksia sekä asiakkaiden että työntekijöiden keskuudessa. Herää kysymys voidaan-ko pehmeitä ja inhimillisiä arvoja edustava hyvinvointisana ja kovaksi ja kylmäksi mielletty teknologiasana yhdistää? Yhteiskunnan kiinnostus kohdistuu mahdollisuuksiin taata kansalaisille tasa-arvoiset mahdollisuudet osallistumiseen ja itsenäiseen toimintaan. Tietoteknologian ja uusien teknisten välineiden toivotaan tarjoavan uudenlaisia ratkaisuja kotona asumisen tukemiseen. Sen lisäksi hyvinvointiteknologiasta toivotaan löytyvän apua sosiaali- ja terveydenhuollon jatkuvasti kasvaviin kustannuksiin ja henkilöstöresurssien riittämättömyyteen. Pula pätevistä ja ammattitaitoisista työntekijöistä näkyy jo muun muassa vanhustenhuollossa. Hyvinvointiteknologiaa onkin käytetty ja yhä enemmän käytetään ja kehitetään ikääntyneiden avuksi. (Ahtiainen & Auranen 2007, 9-12.)

Tästä hyvänä esimerkkinä voidaan mainita, että Laurean ensimmäiset HyvinvointiTV:n hankkeet aloitettiin ikääntyneiden parissa. KOTIIN-hanke oli osa isompaa InnoELLI Senior 2006-2008 kokonaisuutta. Hankkeen tavoitteena oli edistää ikääntyneille suunnattujen hyvinvointipalveluiden kehittymistä ja edesauttaa ikääntyvien kotona selviytymistä ja laitoshoidon vähentymistä. KOTIIN-hankkeessa on kehitelty ohjaus - ja palvelukonsepti kotona asuville ikääntyneille sekä sairaalasta kotiutuville korkean sairausriskin omaaville kotihoitoasiakkaille. Hankkeen tarkoituksena oli myös selvittää tutkimuksellisesti HyvinvointiTV:n kautta tuotetun tuen ja hyvinvointiteknologiaa hyödyntävien palvelujen soveltuvuus kotona tai palvelutalossa asuvan ikääntyneen ja hänen läheistensä hyvinvoinnin edistämiseksi kotona ja palvelutalossa. (Lehto 2008, 19-20.) Positiivisten kokemusten ansiosta lähdettiin keväällä 2008, kehittämään

ja toteuttamaan ohjelmatuotantoa lastensuojelun asiakasperheille HyvinvointiTV:n välityksellä.

Hyvinvointiteknologian käyttäjä voi siis olla kuka tahansa, jonka fyysinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on alentunut. Ruotsissa toteutettiin Human Technology-projekti, jossa selvitettiin hyvinvointiteknologian soveltuvuutta mielenterveyskuntoutujien ajan hallinnan ja päivittäisten toimintojen suunnittelun apuna kotiloissa. Projektissa käytetyt teknologiset välineet olivat ns. muistuttavia laitteita, taskutietokoneita ja tietokoneita erilaisine ohjelmineen. Tulokset projektista ovat olleet rohkaisevia. (Ahtiainen & Auranne 2007, 12.)

Käyttäjän näkökulmasta tärkeitä asioita ovat laitteiden helppokäyttöisyys ja sosiaalisuus. Teknologian tulee helpottaa ihmisten osallistumista ja itsenäisyyttä käyttäjän ehdoilla ja lähtökohdista. Teknologian ei tarvitse aina olla uutta mutta sitä käytetään uudella tavalla, HyvinvointiTV on esimerkki uudentlaisesta innovaatiosta. Innovaatiolla tarkoitetaan uudella tavalla hyödynnettävää tietoa ja osaamista. Sosiaalisesta innovaatiosta puhuttaessa tarkoitetaan uuden palvelun tai toimintatavan yhdistämisestä teknologiaan. Oleellista kuitenkin on sen sopivuus, saavutettavuus ja käytettävyys. Laadukkaan teknologisen innovaation tulee olla teknisesti edistysellinen ja vastata käyttäjän tarpeisiin. (Ahtiainen & Auranne 2007, 10.)

Hyvinvointiteknologia voidaan jakaa Välikankaan (2006) mukaan seuraavasti

- erikoistunut kommunikaatioteknologia
- mukana kannettava teknologia, joka siirtää tietoa tai varoittaa vaarasta
- yhteydet kodin ulkopuolelle (esim. virtuaalitekknologia)
- avustava teknologia
- apuvälineet fyysisen toimintakyvyn aletessa tai ylläpitoon
- apuvälineet liittyen aistien ja muistin alenemiseen
- muu kodin turvateknikka. (Välikangas 2006, 19.)

6.2 HyvinvointiTV (Caring TV)

HyvinvointiTV:n kehittämistyöhön ovat osallistuneet Laurea-ammattikorkeakoulu, TDC Song ja Espoon kaupunki. HyvinvointiTV sai alkunsa vuonna 2005. Tällä hetkellä teknologiasta ja sen kehittämisestä vastaa Videra Oy, TDC Song:n jäätyä pois. Hyvinvointitelevisio on hyvinvointipalveluja tuottava interaktiivinen palvelumuoto. Nykyisellään HyvinvointiTV:n tavoitteena on

edistää ja ylläpitää toimintakykyä sekä parantaa elämänlaatua kotona asumisen mahdollistajana.

Ohjelmaan osallistujien kodissa olevan television yhteyteen liitetään helppokäyttöinen kosketusnäyttö ja pieni kamera. Kanavana toimii kaksisuuntainen laajakaistayhteys, jonka välityksellä voidaan olla reaaliaikaisesti yhteydessä ohjelman toteuttajiin ja toisiin HyvinvointiTV:n käyttäjiin. Ohjelmat ovat vuorovaikutteisia, mikä mahdollistaa keskustelun ohjelman aikana kaikkien osallistujien kesken. Etuna on turvallinen kanava sekä luonteva vuorovaikutteinen tunnelma, neuvonta, ohjaus - ja keskustelu tilanteessa. Lähetystudioista kaksi sijaitsee Espoossa, Laurean Well Life Centerissä. (Leskelä, 2007, 6.) Ohjelmansuunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat sosiaali- ja terveysalan opiskelijat, opettajat ja eri alojen asiantuntijat.

Kuva 1. HyvinvointiTV-laite

7 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TARKOITUS

7.1 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää HyvinvointiTV:n lähetyksissä mukana olleiden perheiden kokemuksia ohjelmien sisällöstä, omasta osallistumisestaan ja itse välineestä eli HyvinvointiTV:stä. Onko ohjelman sisällöstä ja mukana olemisesta ollut tukea omaan vanhemmuuteen ja arjessa selviytymiseen. HyvinvointiTV:n ohjelmansisältöä on tarkoitus kehittää sen mukaan, millaisia odotuksia ja käsityksiä kohderyhmällä on. Osallistujien eli tässä tapauksessa vanhempien mielipiteet ja ajatukset ovat ensiarvoisen tärkeitä hankkeiden jatkoa ajatellen.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Miten perheet ovat kokeneet oman osallistumisen HyvinvointiTV:ssä?
- Minkälaista tukea perheet ovat saaneet ohjelmista arjessa selviytymiseen ja varhaiseen vuorovaikutukseen?
- Minkälainen näkemys perheillä on laitteiden käytöstä ja toimivuudesta?

8 OPINNÄYTETYÖN TOTETUTTAMINEN

8.1 Kvalitatiivinen tutkimus ja teemahaastattelu

Opinnäytetyön suunnittelun aloitimme keväällä 2008 ja valmiiksi saimme sen tammikuussa 2009 (Liite 3). Opinnäytetyömme on toteutettu kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmin. Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara (2004, 155) kuvaavat laadullista tutkimusta seuraavasti: kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa. Siinä suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille. Metodeista mainittakoon mm. osallistuva havainnointi, ryhmähaastattelut ja käyttämämme teemahaastattelu. Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. Tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan niissä pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät asiasta mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87–88.) Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää

vanhempien kokemuksia osallistumisestaan HyvinvointiTV:seen, joten tarkoituksenmukaista oli haastatella ne vanhemmat, jotka osallistuivat pilottihankkeeseen.

Tiedonkeruumenetelmäksi valitsimme puolistrukturoidun teemahaastattelun, koska uskoimme saavamme sen avulla parhaiten vastauksia tutkimuskysymyksiin. Teemahaastattelu on joustava, vuorovaikutteinen tapa saada selville osallistuneiden ajatuksia ja kokemuksia. Halusimme antaa vanhemmille mahdollisuuden tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelussa on myös tarvittaessa paremmat mahdollisuudet motivoida haastateltavia.

Teemahaastattelu on yksi tutkimushaastattelun laji. Se on puolistrukturoitu haastattelu, mikä tarkoittaa sitä, että se on lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että yksi haastattelun aspekti, haastattelun aihepiirit, teema-alueet, ovat kaikille samat. Teemahaastattelussa itse haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole täysin vapaa niin kuin syvähaastattelu. Teemahaastattelu mahdollistaa myös uuden ja ennalta odottamattoman tiedon saannin. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 48–49.)

Teemahaastattelussakaan ei voi kysellä mitä tahansa, vaan tarkoitus on pyrkiä löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuskysymysten mukaisesti. Tutkimuskysymysten ja teoreettisen taustan perusteella laadimme teema-alueet, joiden pohjalta haastattelut toteutettiin. Haastattelun kysymysten tueksi laadimme apukysymyksiä, joiden avulla meidän oli mahdollista tarkentaa ja syventää vanhempien vastauksia. Vanhempien toivomuksesta lähetimme heille saatekirjeen ja haastattelurungon etukäteen tutustuttavaksi (Liite 1, 2).

Teemahaastattelua käytettäessä on suunnitteluvaiheen tärkeimpiä tehtäviä haastatteluteemojen suunnittelu. Haastattelutilanteessa teema-alueet tarkennetaan apukysymyksillä. Teema-alueiden pohjalta haastattelijä voi jatkaa ja syventää keskustelua niin pitkälle kuin tutkimusintressit edellyttävät ja haastateltavan edellytykset ja kiinnostus sallivat. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 66–67.) Haastattelu on vuorovaikutusprosessi, jossa haastattelijä ja haastateltava välittävät toisilleen tietoja. Tästä tiedonvälityksestä on erotettavissa neljä vaihetta: 1) Haastattelijä esittää kysymyksen, 2) Haastateltava ottaa kysymyksen vastaan 3) vastaa siihen, 4) haastattelijä ottaa vastauksen vastaan ja merkitsee sen muistiin. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 70.)

Yksilöhaastattelut toteutettiin perheiden kotona kolmena eri päivänä kesäkuussa 2008. Olimme päättäneet yhdessä projektityöntekijä Riitta Materon kanssa, että hän sopii haastatteluajat vanhempien kanssa. Osallistuimme molemmat haastatteluiden tekemiseen. Emme testanneet haastattelun teemakysymyksiä etukäteen, mikä sitten osoittautui haastattelutilanteessa puutteeksi. Esihaastatteluiden avulla voidaan hankkia kuva haastateltavan kohdejoukon kokemuk-

sista ja esimerkiksi sanavalinnoista. Esihaastatteluiden tarkoituksena on testata mm. haastattelurunkoa ja aihepiirien järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 72.) Haastatteluteemat ja apukysymykset muokattiin lopulliseen muotoon yhdessä ohjaavien opettajien kanssa. Muokkaaminen tarkoitti lähinnä kysymysten järjestystä ja sanavalintoja. On hyvä muistaa, että kysymyksiä, joihin voi vastata kyllä ja ei, on syytä välttää. Haastattelut nauhoitettiin ja ne kestivät noin 30-40 minuuttia.

Haastatteluihin osallistui kolme äitiä ja sen lisäksi kahdessa tilanteessa myös lapset olivat mukana. Lasten mukana olo toi omat haasteensa haastatteluihin. Haastattelut keskeytyivät useampaan otteeseen, kun haastattelijoiden että haastateltavien huomio kiinnittyi lasten toimintaan. Periaatteessa haastattelutilanteen tulisi olla rauhallinen ilman häiriötekijöitä. Mekin olisimme voineet miettiä, olisiko jokin muu paikka ollut parempi kuin haastateltavien koti. Silloin se tuntui luontevalta ja ajattelimme, että meidän on helpompi liikkua paikasta toiseen kuin haastateltavien. Aikataulullista syistä perheiden isät eivät ehtineet osallistumaan haastatteluihin, mitä voidaankin pitää selkeänä puutteena tulosten kannalta, koska isät kuitenkin osallistuivat jonkin verran lähetyksiin.

On makukysymys pitääkö kaikille haastateltaville esittää kaikki suunnitellut kysymykset, esitetäänkö ne samassa, tietyssä järjestyksessä, pitääkö sanamuotojen olla sama jne. Yhdenmukaisuuden vaade vaihtelee tutkimuksesta toiseen. Voidaan sanoa, että vaihteluväli voi olla lähes avoimesta haastattelusta strukturoidusti etenevään haastatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77.) Tekemämme haastattelut etenivät hyvin samankaltaisina, liekö kokemattomuus haastattelijana vaikuttanut siihen, että pysyimme melko tiukasti haastattelurungossa kiinni. Kolmas eli viimeinen haastattelu sujui vapautuneemmin ja uskalsimme tehdä enemmän tarkentavia kysymyksiä. Hirsjärven ja Hurmeen (2004) mukaan haastattelijan tyypillisimpiä virheitä, joita kokemus vain vähentää, ovat juuri joustamattomuus, noudatetaan liiaksi teemaluetteloa, luetaan suoraan kysymykset, punastellaan ja ääni on jännittynyt. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 69.)

8.2 Analyysimenetelmä

Laadullisen tutkimuksen aineisto on usein hajanainen ja siitä pyritään saamaan selkeää laadullisen aineiston analysoinnin avulla. Tarkoituksena analysoinnissa on tietoarvon lisääminen. Laadullinen aineisto hajotetaan aluksi osiin, käsitteellistetään, jonka jälkeen siitä koostaan uusi looginen kokonaisuus. Laadullista aineiston analysointia tapahtuu tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Analyysillä on tarkoitus luoda selkeyttä aineistoon, jotta sen perusteella on mahdollista tehdä selkeitä ja luotettavia

johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekäs, selkeä ja yhtenäinen informaatio. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105, 109–110.)

Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti (induktiivisesti), teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti (deduktiivisesti). Aineiston analysointiin kuuluu kolme eri vaihetta.

1. Aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2. aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä viimeisenä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111.)

Me käytämme työssämme teoria teoriaohjaavaa analyysia. Teoriaohjaava analyysi ei pohjaa suoraan aikaisempaan teoriaan vaan toimii apuna analyysin etenemisessä. (Tuomi 2007, 131.) Olemme työssämme koonneet haastatteluteemat osaksi käyttämämme teorian pohjalta. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2002) teoriaohjaavassa analyysissä teoria voi toimia aineiston analysoinnin tukena. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan aikaisempien teorioiden testaaminen, vaan uusien ajatusten ja näkökulmien esille tuominen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97–99.)

Aineiston analyysissä etenimme Tuomen ja Sarajärven (2002) kuvaaman prosessin mukaisesti.

- Haastattelujen kuunteleminen ja litterointi
- Haastattelujen lukeminen ja aineistoon perehtyminen
- Tutkimuskysymysten kannalta olennaisten ilmausten erottaminen
- Tekstistä erotettujen olennaisten ilmausten pelkistäminen
- Pelkistettyjen ilmausten ryhmittely
- Pelkistettyjen ilmausten ryhmittely alaluokiksi ja luokkien nimeäminen
- Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen niistä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–111.)

Aineiston keruun eli haastattelun jälkeen, litteroimme eli kirjoitimme haastattelut puhtaaksi sana sanalta. Litteroitua aineistoa tuli kahdeksan sivua rivivälillä 1, fontilla Trebuchet 10. Haastatteluaineisto jäi siis melko vähäiseksi. Haastattelut numeroitiin ja merkittiin perhe 1, perhe 2 ja perhe 3, varsinaista haastattelujärjestystä noudattaen. Olemme käyttäneet merkintöjä alkuperäisilmausten yhteydessä, tuloksia käsittelevässä luvussa.

Litteroinnin jälkeen aloimme etsiä tutkimuskysymysten kannalta oleellista tietoa aineistosta. Käytännössä toteutimme analyysin siten, että luimme useaan otteeseen materiaalin läpi. Sen jälkeen ryhmittelimme eli redusoinimme teemakysymysten alle samanlaiset ja erilaiset vastaukset. Seuraavaksi muodostimme alkuperäisilmauksista pelkistettyjä ilmauksia, jotka sitten yhdistimme alaluokiksi. Alaluokista muodostimme yläluokkia, joista saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme. (Liite 4). Tulosten sisältöluvut muodostuivat yläluokista.

9 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Ennen tulosten yksityiskohtaisempaa tarkastelua, olemme koonneet perheiden osallistumiskerrat kaikista eri ohjelmista. Lähetyskierroksia oli yhteensä 30. Yksi perheistä pääsi mukaan kolmannen lähetyskerran jälkeen. Heidän kohdallaan laitteiden asentaminen kesti odotettua kauemmin. Perhe 1 osallistui (6/27), perhe 2 (23/30) ja perhe 3 (8/30). Kahden perheen osallistumisesta voidaan tässä vaiheessa todeta, että osallistuminen ei ollut kovin aktiivista.

9.1 Ohjelman sisältö

Ohjelmia lähetettiin kolme kertaa viikossa, minkä kaksi perhettä koki sopivaksi. Yhden perheen äiti puolestaan ajatteli, että ohjelmia oli liikaa, koska heillä oli niin paljon muuta ohjelmaa lähetysajankohtina.

" se oli ihan sopiva ei liikaa itse asiassa ihan sopiva. "(H2)

*" se oli ihan riittävästi, joskus vähän liikaakin. Me oltiin aika paljon menos-
sa. "(H1)*

Alkukartoituksessa perheet saivat toivoa ohjelmien lähetysajankohtaa. Selkeää yhtenäistä toivetta haastatteluista ei noussut, joten toteutusryhmä yhdessä opettajien kanssa päätti, että ohjelmat lähetetään arkiaamuisin klo 10.15. Se osoittautui kahden perheen kohdalla sopivaksi ajankohdaksi. Kun taas yksi perhe oli alkuhaastatteluissa toivonut aamupäivää, joka ei sitten sopinutkaan käytännössä heidän aikatauluihin. Heillä oli niin paljon muuta ohjelmaa samaan aikaan.

" Kyllähän se aamu ihan jees oli, oli se parempi kuin iltapäivä. " (H3)

" Silloin kun me tehtiin se haastattelu, ni mä kuvittelin, että se olisi ollut ihan hyvään aikaan mut huomasinkin, että me oltiin aika harvoin kotona. Ois voinu ehkä olla täs iltapäiväl täs kahen aikaan. "(H1)

Lähetysten kesto, puoli tuntia, oli kahdelle äidille sopiva. Yksi äideistä puolestaan koki, että puoli tuntia on liian lyhyt aika aiheiden käsittelyyn ja niistä keskusteluun. Hänen mielestään aiheet jäivät kovin pintapuolisiksi. Keskustelua ei ehtinyt oikein syntyä.

"Lähetysten kesto oli ihan hyvä. " (H1)

"Liian lyhyt, mun mielestä tunti voisi olla parempi. Se on just sellainen, että kerkiää aiheesta vähän raapaista." (H2)

Ohjelman sisältö suunniteltiin toimijoiden ja perheiden toiveiden pohjalta. Sen lisäksi maanantaisin oli projektityöntekijä Riitta Materon henkilökohtainen vastaanotto. Silloin perheellä oli mahdollisuus keskustella Riitan kanssa kahdestaan itseään koskevista henkilökohtaisista asioista. Maanantain vastaanottoa pidettiin erittäin tärkeänä ja toimivana. Haastateltavat kokivat henkilökohtaisen tuen saannin ja omista asioista puhumisen tärkeäksi. Kaikki haastateltavat olivat samaa mieltä, että hankkeen jatkuessa henkilökohtainen vastaanotto kannattaa ehdottomasti säilyttää.

"Maanantai oli tosi hyvä, pysty puhumaan sellaisista asioista, jotka ovat itselle ajankohtaisia ja meillähän on erilaisia ongelmia kuin mihin ohjelmissa keskityttiin. Ja jotenkin tollainen henkilökohtainen tuki on ehkä itselle tärkeää." (H2)

"Riitan kanssa puhuttiin vain kerran, ei ollut silleen mitään asiaa mistä olis tarvinnut puhua. Mutt jos olisi ollut niin ehdottomasti olisi voinut keskustella telkkarin välityksellä. Meillä on nyt mennyt niin hyvin pitkän aikaa, ei ollut mitään mitä olis pitänyt selvittää." (H3)

9.2 Arjen hallinta ja varhainen vuorovaikutus

HyvinvointiTV:n tavoitteena oli tarjota perheille työkaluja arjen hallintaan sekä varhaiseen vuorovaikutukseen. Tarjolla oli niin keskustelua, tietopaketteja kuin vuorovaikutukseen tukemiseen liittyviä ohjattuja toimintatuokioita. Kaksi äideistä tunsi saaneensa tukea arkeen ja sen pyörittämiseen. Maanantain henkilökohtaisista keskusteluista kaikki perheet kokivat saaneensa tukea ja apua.

"-se mis oli se kello- -mä tykkäsin siit kellosta aikalaila"(H1)

"kyllähän siitä sai mietittävää- -just puhuttiin jostain lasten ruokailusta-"(H3)

"-kyl me silleen leikittiin"(H1)

"Perjantai meni vähän plörinäksi, koska lapsi ei suostu olemaan paikallaan, eikä suostu leikittäväksi. "--" jotenkin jos olisi ollut vuosikas lapsi, niin se olisi voinut olla ok." (H3)

Yksi äideistä oli sitä mieltä, että ohjelmien aiheet eivät olleet heille ajankohtaisia heidän nykyiseen elämäntilanteensa. Hän ei kokenut tarvitsevansa senkaltaista tukea vanhemmuuteen, mitä ohjelmat tarjosivat. Vuosi taaksepäin tilanne olisi ollut heidän kohdallaankin toinen. Silloin ohjelmissa käsiteltävät asiat olisivat voineet auttaa heitä. Toisaalta hän kuitenkin oli sitä mieltä, että tutuista asioista keskusteleminen on aina mukavaa, voi jakaa kokemuksia ja ajatuksia.

"Meillä on ehkä vääränlainen perhe tähän, kun meillä on nyt kaikki ok. aiheet eivät olleet tähän tilanteeseen sopivia" (H2)

9.3 Oma osallistuminen Hyvinvointitelevisioon

Tuloksista tuli ilmi, että osallistujien oma aktiivisuus vaikutti suuresti hyvinvointitelevisioon osallistumiseen. Yksi äideistä osallistui aktiivisesti ohjelmiin. Hän koki, että ohjelmat olivat hyviä ja niihin oli mukava osallistua. Tosin hän olisi toivonut, että toisetkin äidit olisivat osallistuneet yhtä aktiivisesti kuin hän. Hänellä oli odotuksia ohjelmien tuomista keskustelusta ja tiedon jakamisesta toisten äitien kanssa.

" Koitin aktiivisesti osallistua - -tykkäsin kyllä niin kuin, että oli mukava osallistua. - - Olisi ollut kiva, että muutkin perheet olisivat olleet mukana. Olisi päässyt enemmän keskustelemaan. Odotin, koska odotin sitä keskustelua ja jakamista." (H2)

Kaksi muuta äitiä osallistui ohjelmiin vähemmän. Heillä osallistumattomuuteen vaikutti elämänrytmi, elämäntilanne ja muut omat henkilökohtaiset vaikeudet osallistua ohjelmiin. Osallistumista vaikeutti myös lähetysten ajankohdan muistaminen.

" Me ei oltu ihan yhtä aktiivisia kun oli tarkoitus- - ja mä en oo oikeen ollu innostunut näkee ketään ihmisiä" (H1)

" Aika laiska, ei kai sitä mikään muu kuvaa- - aina mä en muistanut niitä - - välillä heräsi vasta 10.15" (H3)

" Joo sit mul on tosi huono muisti. Mul on joka päivä tarkoitus mennä ostaa kalenteri" (H1)

9.4 HyvinvointiTV-laitteiden toimivuus ja käytettävyys

Kaikki osallistujat kokivat alkuhaastattelussa saaneensa riittävästi tietoa HyvinvointiTV-hankkeesta ja sen toteuttamisesta. Etukäteen saatu tieto vastasi todellisuutta ja he ymmärsivät mihin he sitoutuivat. Osallistujat kokivat ohjauksen laitteiden käyttöön tarpeellisenä ja saivat sitä mielestään tarpeeksi. Viikon ohjelma lähetettiin perheille sähköpostiin.

" Joo sain, kyllä se toisaalta vastasi" (H2)

" Joo kyl me saatiin aika paljo tietoa." (H1)

" - saatiin Riitahan aina laitto kun se laitto viikko-ohjelman sähköpostilla niin ja mitä painiketta pitää painaa." (H3)

Haastateltavien keskuudessa laitteiden toimimattomuus aiheutti eniten kritiikkiä. Heidän mielestään tekniikka ei vastannut odotuksia, heillä oli ongelmia joko äänen tai näkyvyyden kanssa. Kummastusta aiheutti myös, se, että kenelläkään haastateltavista, televisiota ei saatu toimimaan kuvayhteyden ylläpitämiseen. Perheet näkivät ohjelman toteuttajat ja toiset osallistujat pienestä kosketusnäytöstä. Osallistujilla oli kuvitelma, että ohjelmiin osallistutaan heidän oman television kautta. Kosketusnäytön kuvan pienuus vaikutti siihen, että ihmiset näkyivät epäselvästi tai pienenä ruudulla. Keskusteluita häiritsi myös pieni viive. Kun joku sanoi jotain, niin piti odottaa noin kaksi sekuntia ennen kuin toinen pystyi vastaamaan siihen. Viive aiheutti päällekkäin puhumista ja sen seurauksena kukaan ei oikein uskaltanut sanoa mitään. Vanhemmat kokivat, että vuorovaikutus ei oikein sujunut luontevasti, osittain viiveestä johtuen.

"No ei siis hirveen hyvin, tuntu et oli vähän häikkää- - siin näky semmosii hahmoja se vähän rätisi, oli hankala kattoo." (H1)

"Aika usein oli ongelmia. Sitä mä ihmettelin, että miksi ne asetukset aina muuttuivat tai tulee koko aika jotain muutoksia." (H2)

" - joo et me ei nähty tost isosta telkkarista, mä en nähny niit muit ihmisii tavallaan ollenkaan." (H1)

" - - vetäjät ja perheet näkyivät pienissä ruuduissa, kyllä siitä selvää sai mutta en viitsinyt olla nokka kiinni telkkarissa. Kävin välillä kurkkimassa." (H3)

" - - kun jollakin tavalla avutunut jostain asiasta niin jos ei saa heti vastausta, että ymmärretään niin tuli tunne eikö ne ymmärrä, puhunko tyhmiä- -aina tuli tunne että kuuleeko ne." (H2)

Tekniikan aiheuttamista ongelmista huolimatta laitteet ja niiden käyttäminen koettiin yksinkertaisiksi ja helpoiksi. Kosketusnäyttö koettiin hyväksi ja helpoksi käyttää. Hyväksi koettiin myös se, että kun tekniikka ei toiminut hyvin, niin se pyrittiin nopeasti korjaamaan Videran toimesta.

" Mun mielestä toi oli helppoa kuin mikä kun ei tarvinnut painaa kuin yhtä nappulaa." (H3)

"Joo, noihan oli tosi yksinkertaiset käyttää, ei ollut mitään ongelmia käyttää, tosi helppoa käyttää." (H2)

"Helppoa ja sit se oli kosketusnäyttö se oli kätevää." (H1)

"Kyl ne aika nopeesti korjas sieltä Videran kautta." (H1)

9.5 Palautetta ja kehittämisehdotuksia

HyvinvointiTV sai perheiltä palautetta ja kehittämisehdotuksia. Ohjelmansisältö koettiin monipuolisina. Kiitosta sai etenkin projektityöntekijä Riitta Materon henkilökohtainen vastaanotto maanantaisin, siinä perheet pystyivät keskustelemaan kahden kesken hänen kanssaan. Toivomuksena esitettiin vähemmän ohjattua ohjelmaa ja enemmän vapaata keskustelua, ajatuksena lähinnä vertaistuen kokeminen. Ohjelman pituutta toivottiin myös pidemmäksi.

" - - oli kiva, että oli monipuolisii ohjelmii- -"(H1)

" - - se on tärkeä se henkilökohtainen se mitä Riitan kanssa oli- -"(H2)

" - - ettei olisi niin ohjattua toimintaa vaan - - saisi sitä vertaistukea etenkin sellaisiin aiheisiin mitkä ovat sillä hetkellä akuutteja."(H2)

"Just sitä aikaa vois pidentää - -sitä kerkiää avautua justinsa ja sitten se loppuu"(H2)

Perheiden valinta HyvinvointiTV:hen sai osakseen myös palautetta. Yksi äideistä ehdottikin, että perheet valittaisiin sen hetkisen lastensuojelullisen tarpeen mukaan. Toinen äiti toivoi valinnassa otettavan huomioon perheiden heterogeenisyys. Hän oli ollut siinä käsityksessä, että ohjelmissa olisi ollut mukana muitakin yksinhuoltajia.

"Jos tulevaisuudessa on tällaista niin ehkä perheet pitäisi olla sellaisia, jotka ovat ongelman ytimessä."(H2)

"Olis ollu kiva jos oli ollu muita yksinhuoltajaperheitä, ni mä en olis ollu niin yksinäinen ja nuori."(H1)

Haastateltavien mielestä myös lähetysajankohtaa tulisi jatkossa miettiä tarkemmin. Osa ohjelmista voitaisiin lähettää esimerkiksi silloin kun lapset ovat päiväunilla. Silloin olisi mahdollisuus osallistua ohjelmiin rauhassa. Käytännössä se voisi tarkoittaa sitä, että osa ohjelmien teemoista suunnattaisiin ainoastaan vanhemmille ja osa puolestaan vanhemmille ja lapsille. Ohjelmansisältö voisi silloin olla enemmän toiminnallista, jotakin yhdessä tekemistä.

"Iltapäiväaika voisi olla kun lapsi nukkuu mutta sitten jos ohjelmaa olisi suunnattu aikuisille."(H2)

Laitteiden tekniikka ja toimivuus sai osakseen palautetta. Tekniikkaa toivottiin toimivammaksi ja ohjelmien näkyminen television välityksellä. Tekniikan moitteeton toimiminen on tämän-

tyyppisessä pilotoinnissa tärkeä seikka. Nyt yhdenkään perheen televisio ei toiminut itse HyvinvointiTV:n välineenä, ja se oli tietysti ikävä ja ennalta-arvaamaton asia. Sen lisäksi laitteen käytöstä toivottiin kirjallisia ohjeita.

”Tekniikkaa paremmaksi ja telkkarin kautta näkymään”(H3)

”Kirjalliset ohjeet siit teknologiasta”(H1)

10 POHDINTA

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, miten perheet olivat kokeneet osallistumisensa HyvinvointiTV:ssä, minkälaista tukea perheet olivat saaneet ohjelmista vanhemmuuteensa ja arjessa selviytymiseensä sekä minkälainen oli perheiden näkemys laitteiden käytöstä ja toimivuudesta. Saimme tutkimuskysymyksiimme vastaukset. Haastatteluaineisto jäi tosin melko suppeaksi. Syyksi siihen epäilemme omaa kokemattomuuttamme haastattelijoina mutta myös sitä, että kaksi perheistä osallistui Hyvinvointitelevisioon vähänlaisesti.

Positiivisin tulos oli mielestämme se, että kukaan vanhemmista ei tyrmännyt HyvinvointiTV:tä, päinvastoin kaikki haastateltavat uskoivat laitteen toimivan lastensuojelussakin. Tätä ajatusta tukee sekin tosiasia, että perhetyö painottuu yhä enemmän keskustelutyöhön, konkreettisen avun jäädessä vähemmälle. Tulosten mukaan lastensuojelun perhetyötä voidaan tehdä myös HyvinvointiTV:n välityksellä tietyin edellytyksin. Edellytykset eivät niinkään liity ohjelmien sisältöön ja sen suunnitteluun vaan ryhmän muodostamiseen ja perheiden motivointiin, jotta he myös osallistuvat ohjelmiin. Perheiden tulee mieltää HyvinvointiTV samantyyppiseksi tukitoimeksi kuin mikä tahansa muu tukitoimi, joka on kirjattu heidän asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelma on lain mukaan laadittava, jollei kyseessä ole tilapäinen ohjaus tai neuvonta. Suunnitelmaan kirjataan mm. ne olosuhteet ja asiat joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve sekä palvelut ja muut tukitoimet joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan. (Taskinen 2007, 39.) HyvinvointiTV ei voi olla mikään erillinen palvelujärjestelmä vaan sen pitää selkeästi olla osa sitä kokonaisuutta, jolla perhettä tuetaan.

Osallistujien valintaan tulee myös kiinnittää erityistä huomiota, yhdistäväksi tekijäksi ei ehkä riitä ainoastaan pienet lapset. Jotain muuta yhteistä kosketuspintaa tulisi löytää. Mielestämme HyvinvointiTV tarjoaa erinomaiset puitteet mm. vertaistuen toteutumiselle. Vertaistukeahan pilotointiinkin osallistuneet perheet odottivat ja toivoivat. Uskomme, että samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat perheet motivoituisivat myös osallistumaan aktiivisemmin,

jolloin vanhemmille syntyisi tunne, että ryhmästä saa tukea ja apua. Kokemusten jakaminen on elämää kantava vahva voima, vertaistoiminnalla voi olla erityisen suuri merkitys silloin kun oma elämäntilanne poikkeaa lähiympäristön elämäntilanteesta. Vertaisryhmä on eräänlainen samankaltaisessa tilanteessa olevien ihmisten tukiverkosto, jossa samoja asioita kokeneet ihmiset jakavat tuntemuksia, tietoa, emootioita ja kokemuksia saaden näin tukea toisiltaan. Vertaistoiminnassa korostuu arjen arvostus. Ryhmästä saatu ahaa-elämys, käytännön vinkki tai vahva tunnekokemus ovat tavallisenoloisia asioita mutta merkittäviä ihmisen jokapäiväisessä elämässä. (Kuuskoski 2003, 30-31.)

Perheet olivat toisilleen vieraita, he eivät olleet tavanneet toisiaan ennen lähetysten alkamista. Voita isiinkin miettiä olisiko syytä järjestää kasvokkain tapahtuva tutustumistilaisuus ennen ohjelmien aloittamista. Voisi olla luontevampaa tutustua toisiin ensin kasvokkain ja sitten siirtyä television välityksellä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Pilottihankkeen alkaessa projektityöntekijä Riitta Matero järjesti tutustumistilaisuuden mutta perheet eivät osallistuneet siihen yhtä aikaa. On erittäin tärkeää, että perheet saadaan osallistumaan ohjelmiin eli motiivointi on kaiken A ja O. Ei auta, vaikka mitä ohjelmaa olisi järjestetty, jos harva tai pahimassa tapauksessa kukaan ei osallistu toimintaan.

Ohjelmien sisällön tulee vastata perheiden senhetkistä tuen tarvetta. Nyt pilotissa kävi niin, että yksi perheistä ei kokenut saaneensa juuri mitään tukea vanhemmuuteen, koska heillä ei ollut omien sanojen mukaan sillä hetkellä ongelmia niissä asioissa, joita ohjelmissa käsiteltiin. Olisikin hyvä jos ohjelmansisältöä suunniteltaessa pystyttäisiin paremmin kartoittamaan vanhempien senhetkinen avuntarve. Pilottihankkeen alussa vanhempien odotukset kartoitettiin mutta jostain syystä odotukset eivät sitten kaikilta osin toteutuneetkaan ohjelmansisällöissä. Voidaankin pohtia mikä merkitys alkuhaastatteluilla on jos tulokset osoittavat, että perheiden tarpeet ja ohjelmien sisältö eivät loppujen lopuksi kohdanneetkaan. Tulevaisuudessa voitaisiin miettiä, että kaikkia ohjelmia ei suunniteltaisi valmiiksi vaan vanhemmat voisivat ehdottaa ohjelman toteuttajille ajankohtaisia ja juuri heille räätälöityjä aiheita matkan varrella. Ennen kaikkea palveluiden oikea-aikaisuuteen tulee kiinnittää huomioita. Perheet saisivat apua juuri silloin kun he sitä kokevat tarvitsevansa, riippumatta viikonpäivästä tai vuorokaudenajasta. HyvinvointiTV voisi palvella jossain yhteyksissä kuten auttava puhelin. Olemme miettineet, että HyvinvointiTV voisi toimia erinomaisesti perhekuntoutuskeskusten ja sieltä kotiutuvien perheiden välillä. Perheet saisivat laitteen kotiin tietyksi ajaksi ja tarvittaessa he voisivat ottaa yhteyttä riippumatta vuorokaudesta tai kellonajasta, vuorossa olevaan työntekijään.

Ohjelmansisältöön äidit olivat kuitenkin kohtuullisen tyytyväisiä, sisältöä pidettiin monipuolisena ja ajatuksia herättävänä. Vaikka aiheet eivät olleet kaikille ajankohtaisia, niin vanhemmat kokivat, että niistä on mielenkiintoista keskustella ja jakaa kokemuksia. Toiveena olikin, että ohjattua ohjelmaa ei olisi niin paljon vaan vapaalle keskustelulle varattaisiin enemmän

aikaa. Projektityöntekijä Riitta Materon henkilökohtainen vastaanotto koettiin tärkeäksi, jonka säilyttämistä pidettiin ensiarvoisen tärkeänä.

Kaikki mukana olleet perheet kokivat laitteet helppokäyttöisiksi, joka onkin tärkeä huomioida hyvinvointiteknologiaa kehitettäessä. Laitteiden tulee olla käyttäjäystävällisiä ja toimivia. HyvinvointiTV:n tekniikkaa tulee parantaa. Etenkin puheen viiveeseen ja sen poistamiseen tulee kiinnittää huomiota. Turha viive aiheuttaa kokemuksia epävarmuudesta, kenen vuoro on puhua ja kuuleeko kukaan puhetta. Tekniikan toimimattomuus saattaa edesauttaa perheiden turhautumista ja sitoutumista ohjelmiin. Uusimmissa laitteissa viivettä ei enää esiinny. Pientä pettymystä aiheutti myös se, että yhdenkään perheen televisiota ei saatu toimimaan kuvayhteyksien ylläpitämiseen. Seikan voidaan todeta olleen suuri puute pilotin onnistumisen kokonaisuutta ajatellen.

Kuka lastensuojelun piirissä oleva asiakas hyötyy HyvinvointiTV:stä parhaiten ja missä yhteyksissä se on järkevä ottaa käyttöön, on mielenkiintoinen kysymys. Vanhemmat itse sanoivat, että pitää olla sellainen perhe, jolla on oikeasti ongelmia arjessa selviytymisessä ja tarvitsevat tukea vanhemmuuteen. Se on varmasti totta mutta mikä on se peruste, että lastensuojelun työvälineeksi valitaan mieluummin HyvinvointiTV kuin esimerkiksi perinteinen ryhmätointa? Siellä missä välimatkat ovat lyhyitä ja ihmiset pääsevät liikkumaan suhteellisen helposti on vaikea kuvitella, että HyvinvointiTV kehittyy merkittäväksi työvälineeksi esimerkiksi ryhmätointiminnoissa. Perhetyöntekijät ja sosiaaliohjaajat saattaisivat hyötyä HyvinvointiTV:n käytöstä, perinteisen kotikäynnin sijaan he voisivat keskustella television välityksellä. Silloin esimerkiksi siirtymiseen paikasta toiseen ei mene kallista työaikaa. Tapauksissa missä välimatkat ovat pitkät HyvinvointiTV mahdollistaa erinomaisesti palveluiden saatavuuden. Sen lisäksi perhe, jonka lapsi on esimerkiksi sijoitettu toisella paikkakunnalle, voisi helposti ja luontevasti pitää yhteyttä vanhempiinsa esimerkiksi HyvinvointiTV:n avulla.

HyvinvointiTV:n avulla on mahdollista toteuttaa aivan samanlaista toimintaa kuin perinteisessäkin perhetyössä, välineenä toimii vain asiakkaan oma televisio. Toisaalta HyvinvointiTV tarjoaa myös mahdollisuuden kehittää aivan uudenlaista toimintaa lastensuojeluun.

Vaikka aineistomme jäikin melko pieneksi, koimme, että saimme varsin hyvää tietoa ja kehittämis ehdotuksia hankkeen jatkoa ajatellen. Mitä seuraavassa varsinaisessa hankkeessa on hyvä ottaa huomioon, jotta se onnistuisi paremmin ja käyttäjät saisivat Hyvinvointitelevisiosta parhaan mahdollisen hyödyn. On mielenkiintoista seurata löytääkö HyvinvointiTV paikkansa lastensuojeluperheiden kanssa tehtävässä työssä. Edellytykset ovat mutta kehitettävää löytyy vielä paljon. Kehittämisen tulee tapahtua avointa vuoropuhelua käymällä yhdessä käyttäjien eli asiakkaiden kanssa. Me sosiaalialan ammattilaisina tietenkin toivomme, että kaikkea sosiaalista vuorovaikutusta ei tulla siirtämään teknologian välityksellä tapahtuvaksi vaan todelliselle kohtaamisellekin jätettäisiin aikaa.

Opinnäytetyön tekemisen lisäksi, osallistuimme myös HyvinvointiTV pilottihankkeen toteuttamiseen. Toinen opiskelijoista oli tekemässä alkukartoitusta ja toinen puolestaan suunnittelemassa ja toteuttamassa ohjelmatuotantoa. Opinnäytetyön tekemistä on helpottanut omalta osaltaan se, että hanketyöskentelyssä mukana olleina perehdyimme hankkeessa käytettävään teoriaan ja näimme ihan käytännössä miten pilottihanke toteutuu. Pystyimme samalla seuraamaan koko prosessin etenemistä hyödyntäen saamaamme tietoa opinnäytetyössämme. Siitä huolimatta opinnäytetyön tekeminen oli aika ajoin haastavaa ja aikaa vievää. Vaikka itse kirjoittamista ei tapahtunut koko aika, niin opinnäytetyöhön liittyvien asioiden pohdinta oli jatkuvaa. Toiset asiat tekisimme ehkä nyt toisin, muun muassa haastattelukysymykset teimme hyvin nopealla aikataululla. Olisi ehdottomasti pitänyt kysyä vanhemmilta, miltä tuntui kun toiminta tapahtui heidän kotonaan oliko se luontevaa kun sai olla tutussa ja turvallisessa ympäristössä vai olisivatko he mieluummin lähteneet pois kotoa? Tämä opinnäytetyö on hyvä lopettaa ohjaavan opettajamme lohduttaviin sanoihin ”seuraavaan opinnäytetyön tekeminen on jo huomattavasti helpompaa”.

Jatkotutkimusaiheeksi edellä mainittujen asioiden lisäksi, olemme miettineet vertaistuen tuomia mahdollisuuksia lastensuojelun HyvinvointiTV:ssä. Miten vertaistuki tulee esille ohjelmien aikana, onko siitä mitään hyötyä vanhemmuuteen ja arjessa selviytymiseen. Onko vertaistuen syntyminen ollut luontevaa ja miten sen syntymistä voitaisiin edesauttaa? Tässäkin opinnäytetyössä vertaistuki tai lähinnä sen puuttuminen nousi esille voimakkaasti. Vertaistuki koetaan merkitykselliseksi, koska siinä korostuvat tasa-arvoisuus, tilanneherkkyys, myötäeläminen ja ymmärtäminen. Jokainen on tasavertainen oman arkensa ja elämänsä asiantuntija.

10.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Mäkinen (2006) toteaa, että kaikki Suomen yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Jotta tieteellinen tutkimus olisi eettisesti hyväksyttävää, tulokset luotettavia ja uskottavia, on opiskelijoiden noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä. Kirjoittaja on vastuussa nimissään julkaistusta tekstistä, oli kysymyksessä riippumatta siitä onko kyseessä opinnäytetyö tai tieteellinen artikkeli. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu seuraavia asioita, joita mekin olemme noudattaneet läpi koko opinnäytetyön tekemisen parhaalla mahdollisella tavalla. Huomioon ottaen kuitenkin sen, että teemme ensimmäistä kertaa tämäntyyppistä opinnäytetyötä. Opinnäytetyön eettisyys lähtee jo tutkimusaiheen valinnasta. (Mäkinen 2006, 172.) Valitsemamme aihe on mielestämme tärkeä, koska mahdollisesti HyvinvointiTV tulee olemaan yksi uusi väline lastensuojelutyötä kehitettäessä. HyvinvointiTV:tä ja sen sisältöä on tarkoitus kehittää yhdessä käyttäjien kanssa. Näin ollen on tärkeää, että vanhempien ääni eli

heidän kokemuksensa tulee esille. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille vanhempien kokemukset osallistumisestaan HyvinvointiTV:seen.

Aiheen valintaan liittyvän eettisyyden lisäksi, olemme noudattaneet muita keskeisiä opinnäytetyöhön liittyviä eettisiä periaatteita seuraavasti. Opinnäytetyötä kirjoittaessa olemme olleet huolellisia ja tarkkoja, emme ole plagioineet tietoisesti kenenkään tekstiä. Lähdeviittaukset olemme pyrkineet tekemään oikeaoppisesti. Tuloksia käsiteltäessä emme ole sepittäneet emmekä yleistäneet niitä vaan pyrkineet raportoimaan tulokset juuri niin kuin haastattelutavat ovat sanoneet ja kokeneet. Opinnäytetyön luotettavuuteen liittyy myös lähdemateriaalin valinta, olemme pyrkineet käyttämään uusinta ja arvostettua lähdemateriaalia. (Mäkinen 2006, 128.)

Tutkimuksen tekemisen etikkaan kuuluu olennaisena osana se, että tutkimuksen tekemiseen on asianmukainen lupa. Meidän ei tarvinnut hakea erillistä tutkimuslupaa vaan se sisältyi HyvinvointiTV:n pilottihankkeen tiedonkeruuseen liittyvään tutkimuslupaun. Pilottihankkeen alussa ennen ensimmäistäkään haastattelua, perheet allekirjoittivat suostumuksensa osallistumisestaan hankkeeseen ja siihen liittyvään tiedonkeruuseen. Ennen haastatteluiden nauhoittamista olemme luonnollisesti varmistaneet, että nauhoittaminen sopii haastateltaville ja kerroimme myös heillä, että heidän henkilöllisyytensä ei tule missään vaiheessa esille. Haastatteluaineiston säilytimme huolellisesti siihen asti kunnes olimme sen valmiit hävittämään. Haastatteluihin osallistui ainoastaan kolme perhettä, joten heidän anonymiteetin säilyttäminen on ollut erityisen tärkeää. Tästä johtuen emme ole kuvanneet perheitä kovin yksityiskohdaisesti, taustoja tai syytä miksi he olivat lastensuojelun asiakkaina. Nimiä emme käyttäneet lainkaan vaan haastateltavat numeroitiin heti haastatteluiden alkaessa 1-3, ja sen jälkeen olemme käyttäneet näitä numeroita tuloksista kirjoittaessa.

Kaikessa tutkimustoiminnassa pyritään välttämään virheitä, niin myös opinnäytetöissä. Sen tähden on kyettävä arvioimaan tehdyn tutkimuksen, tässä tapauksessa opinnäytetyön luotettavuutta. Hirsjärven ym. (2004) mukaan tutkimuksen reliaabelius eli luotettavuus tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta eli kykyä tuottaa ei sattuman-varaisia tuloksia. Reliaabelius voidaan esimerkiksi todeta sillä, että kaksi tutkijaa päätyy samanlaiseen tulokseen tai että samaa henkilöä tutkittaessa eri tutkimuskerroilla päädytään samaan tulokseen. Toinen arviointiin liittyvä käsite on validius eli pätevyys. Validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Näin ei aina välttämättä tapahdu, esimerkiksi silloin jos tutkittavat ovat käsittäneet kysymyksiä aivan toisin kuin mitä tutkija on ajatellut. Jos tutkija vielä käsittelee tuloksia alkuperäisen mallin mukaisesti, ei tuloksia voida pitää tosina ja pätevinä. Reliaabelius ja validius ovat saaneet alkunsa kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Termejä ei ole niin yksinkertaista yhdistää sellaisenaan kvalitatiiviseen tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2004, 216-217.)

Laadullisessa tutkimuksessa lähdetään siitä, että tapaukset ovat ainutlaatuisia ja kahta samanlaista tapausta ei ole. Sen tähden laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta, joka koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Haastattelutilanteet kuvataan mahdollisimman tarkasti, mahdolliset häiriöt, kesto, virhetilanteet jne. Sen lisäksi keskeistä on kertoa luokittelujen tekeminen eli analyysin eteneminen. (Hirsjärvi ym. 2004, 217-218.) Olemmekin pyrkineet opinnäytetyössämme kuvaamaan tutkimuksen kulun ja analyysin etenemisen mahdollisimman tarkasti. Olemme taulukoineet luokittelumme alkuperäisilmauksista yläluokkiin, jotta lukijalle syntyisi paremmin kuva, miten olemme tuloksiin päätyneet. Tulosten luotettavuutta voidaan lisätä kun tuloksia rikastutetaan esimerkiksi suorilla haastattelulauseilla, kuten mekin olemme tehneet. Sen lisäksi olemme kuvanneet haastattelutilanteet tarkasti sekä pohtineet omaa rooliaamme haastattelijoina. Haastattelutilanteessa huomasimme, että jotkut ammattitermit olivat vaikeita haastateltavien käsittää, jouduimme tarkentamaan kysymystä useaan otteeseen. Jälkikäteen ajateltuna kysymysten muotoihin olisi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota.

Opinnäytetyömme tulosten luotettavuutta tarkasteltaessa on myös hyvä ottaa huomioon se seikka, että miten otetaan huomioon tuloksissa kahden haastateltavan vähäinen osallistuminen ohjelmiin. Kuinka luotettavia heidän vastauksensa ovat ja oliko mahdollista, että haastateltavat antoivat sosiaalisesti suotavia vastauksia niihin kysymyksiin joihin he eivät olisi muuten osanneet vastata vähäisen osallistumisensa takia. Olimme koko prosessin ajan tietoisia siitä, että ainoastaan yksi perhe osallistuu aktiivisesti ohjelmiin ja näin ollen voi kertoa kokemuksistaan omakohtaisesti.

Hirsjärven ym. (2004, 218.) mukaan tutkijatriangulaatiolla voidaan myös lisätä luotettavuutta. Tutkijatriangulaatiolla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tekemiseen osallistuu useampia tekijöitä aineistonkeräämiseen, analysointiin ja tulkitsemiseen. Teimme haastattelut yhdessä, jonka jälkeen jaoimme litteroinnin tekemisen. Luokittelun teimme molemmat tahoillamme, koska halusimme varmistaa, että se tulee huolellisesti tehtyä ja olemme ymmärtäneet vastaukset samalla tavalla.

LÄHTEET

Ahtiainen, M & Auranne, K. 2007. Teoksessa Suhonen, L & Siikanen T. (toim.) 2007. Hyvinvointitekniologia sosiaali- ja terveysalalla - hyöty vai haitta? . Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Eklund, K., Laakso, M-L. & Lyytinen, H. 2001. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa Korkiakangas, M., Lyytinen, P. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämishankkeelle. E-kirja. Stakes. Helsinki: Valopaino.

Heinonen, N., Lehtilä, M., Mäkelä, P. & Tanskanen, P. 2008. HyvinvointiTV Laurea-ammattikorkeakoulun ja Espoon kaupungin lastensuojeluhankkeena. Hankeraportti. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Helminen, Jari. 2006. Elämä koettelee ja tuki kannattelee. Sosiaaliala- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus.

Horelli, L. & Wallin, S. (toim.) 2006. Arjen ajan hallintaa. Kokemuksia suomalaisesta aikasuunnittelusta. Helsinki: Helsingin kaupungin hankintakeskus.

Helsingin kaupunki. 2008. [online-versio]. <http://wellsinki.fi/> Luettu 5.12.2008.

Lastensuojelu-hankeideointi. 2007. HyvinvointiTV:n soveltaminen lastensuojelun kontekstissa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Espoo.

HyvinvointiTV. 2008. KOTIIN-hanke. [online-versio]. <http://kotiin.laurea.fi/index.php> Luettu 22.5.2008.

Hämäläinen, J. 2006. Teoksessa Laukkanen, E, Marttunen, M, Miettinen, S & Pietikäinen, M (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Hämeenlinna: Karisto Oy

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M., Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Keränen, T., Rönkä, A., Stiller, I. 2001. Oikeus lapsuuteen ja vanhemmuuteen. Teoksessa Sulku, S. & Aromaa, J. (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Helsinki: Edita

Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Tampere: Juvenes Print Oy

Kivijärvi, M. 2003. Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Siltala, P., Tamminen, T. & Niemelä, P. (toim.) Äidin ja vauvan välinen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.

Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Hämeenlinna: Karisto Oy.

- Kopomaa, T. & Meltti, T. 2005. Kaupunkisosaalityötä paikantamassa. Palmenia-sarja. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa Niemelä, J & Dufva, V (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhannella. Juva: WS Bookwell Oy.
- Lastensuojelulaki. 2007. [online-versio] <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> > Luettu 22.5.2008.
- Lastensuojelun keskusliitto. 2005. Lapsen hyvä elämä 2015. Toimintalinjaus. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Lehto, P. 2008. KOTIIN-hanke. Asiakasvetoiset interaktiiviset ratkaisut ikääntyvän kotona selviytymisen tukena. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Espoo: Redfina Oy.
- Leskelä, J. 2007. HyvinvointiTV- ikääntyvien hyvinvoinnin edistämistä kaksisuuntaisen kuvayhteyden avulla. Synapsi, kevät, 6.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. [online-versio]. <http://vanhemmat.mll.fi/> > Luettu 4.10.2008.
- Myllärniemi, A. 2006. Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. [online-versio]. <http://www.socca.fi/aineistot/HUOSKRITEERIT.pdf> > luettu 21.11 2008.
- Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun perhetyö ammattikäytäntönä. Helsinki: Heikki Varis -instituutti
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan A B C. Vaajakoski: Gummerus kustannus Oy
- Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys-puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Reijonen, M. 2005. Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ruusuvuori, J, & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Saukko, P. 2008. 4 näkökulmaa lastensuojelun tilaan. Talentia 2/2008, 7.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sosiaaliportti.fi. Lastensuojelunkäsikirja. 2008. [online-versio]. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/> Luettu 7.12.2008.
- Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus
- Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Välikangas, K. 2006. Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen ja palvelujen kehittämisessä. Helsinki: Ympäristöministeriö.

LIITTEET

Liite 1 saatekirje

SAATEKIRJE

6.6.2008

Hei, hyvä pilottivaiheen tiedonkeruuseen osallistuva perhe!

Opiskelemme Laurea-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja teemme opintojen päätteeksi lopputyötä. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää HyvinvointiTV:seen osallistuneiden perheiden kokemuksia HyvinvointiTV-hankkeesta.

Ohessa lähetämme teille haastattelun teema-alueet tutustuttaviksi. Haastatteluun on hyvä varata noin tunti ja se on tarkoitus nauhoittaa. Haastatteluajat olette sopineet projektityöntekijä Riitta Materon kanssa.

Aineisto tullaan käsittelemään ehdottoman luottamuksellisesti ja teidän henkilöllisyytenne ei missään vaiheessa tule julki.

Mikäli teillä ilmenee haastatteluihin tai ajankohtaan liittyvää kysyttävää, vastaamme mielellämme kysymyksiinne.

Ystävällisin terveisin

Miia Lehtilä

p.

miia.lehtila@laurea.fi

Maarit Viippola

p.

maarit.viippola@laurea.fi

Liite 2 Haastattelukysymykset

Tavoitteena on kerätä tietoa lastensuojelun HyvinvointiTV:n pilottivaiheen onnistumisesta perheiden näkökulmasta katsottuna. Millaisia ajatuksia HyvinvointiTV on teissä herättänyt, mitä hyvää, mitä huonoa, kehitettävää jatkoa ajatellen.

1. OHJELMAN SISÄLTÖ

- Mitä mieltä olitte ohjelmien määrästä viikossa?
- Mitä mieltä olitte lähetyssajankohdasta ja lähetyksen kestosta?
- Mitä mieltä olitte ohjelmansisällöstä, vastasiko se odotuksianne? Perustelut
- Mitä mieltä olitte Riitta Materon maanantain henkilökohtaisesta vastaanotosta, keskiviikon tietopaketeista ja perjantain toiminnallisista tuokioista.
- Millaiseksi koitte HyvinvointiTV:n kautta tapahtuvan vuorovaikutuksen?

2. ARJEN HALLINTA JA VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

- Mitä tukea koit saaneesi arjen hallintaan ohjelman sisällöistä?
- Mitä tukea/apua koit saaneesi vanhemmuuteen ohjelman sisällöistä?
- Jos saitte, niin minkälaista tukea/apua? Mikä edisti/mikä häyttasi tuen saantia?
- Jos ette saaneet, niin minkälaista tukea/apua olisitte toivoneet?

3. MILLAISEKSI KUVAILISITTE OSALLISTUMISTENNE HYVINVOINTITELEVISIOON?

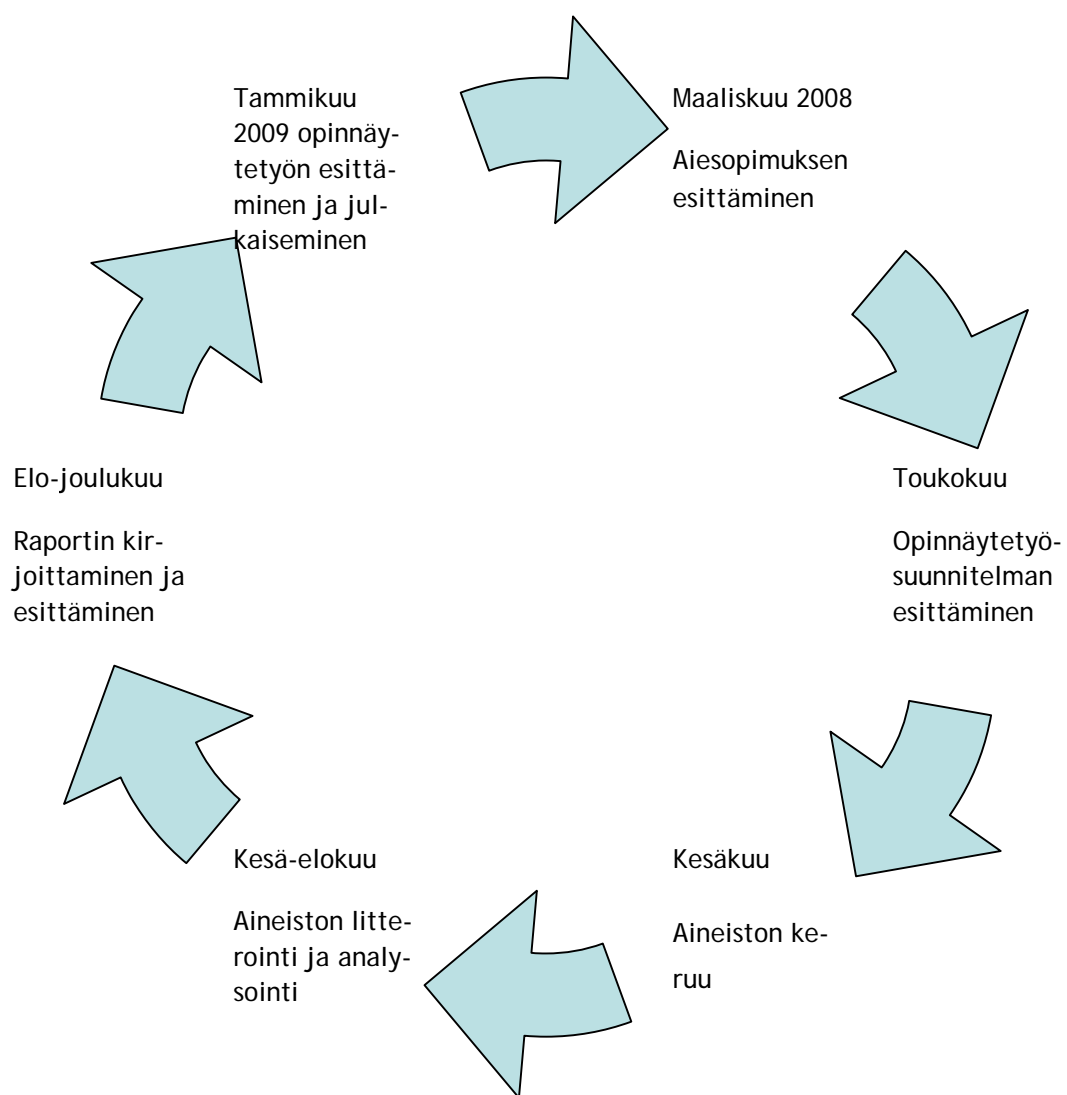
4. HYVINVOINTITV- LAITTEIDEN TOIMIVUUS JA KÄYTETTÄVYYS

- Saitteko mielestänne riittävästi tietoa hankkeesta ja vastasiko se todellisuutta?
- Miten laitteet toimivat mielestänne?
- Saitteko tarpeeksi ohjausta laitteiden käyttöön?
- Oliko laitteiden käyttäminen helppoa/vaikeaa? (perustelut)

5. KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

- Mitä ideoita/ehdotuksia teillä olisi siihen: miten HyvinvointiTV:tä voitaisiin jatkossa kehittää?

Liite 3 Opinnäytetyön eteneminen 2008-2009

Liite 4 Alkuperäisilmaukset, pelkistetyt ilmaukset, alaluokat
Ohjelman sisältö

ALKUPERÄISILMAUKSET	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
<p>" se oli ihan sopiva ei liikaa itse asiassa ihan sopiva." (H2)</p> <p>"oli ihan riittävästi, joskus vähän liikaakin. Me oltiin aika paljon menossa." (H1)</p>	<p>Ohjelmien määrän kokeminen riittäväksi, toisaalta liian paljoksi.</p>	<p>Ohjelmien määrä</p>
<p>" Aamuaika oli hyvä." (H2)</p> <p>" Kyllähän se aamu ihan jees oli, oli se parempi kuin iltapäivä." (H3)</p> <p>" Silloin kun me tehtiin se haastattelu, ni mä kuvittelin, että se olis ollu ihan hyvän aikaan mut huomasinkin, että me oltiin aika harvoin kotona." (H1)</p>	<p>Lähetysajankohta sopiva.</p>	<p>Lähetysten- ajankohta</p>
<p>" Lähetysten kesto oli ihan hyvä". (H1)</p> <p>" Olihan se ihan hyvä,se puoli tuntinen se ei ollu liian vähän mutta ei liian paljoakaan" (H3)</p> <p>"Liian lyhyt, mun mielestä tunti voisi olla parempi. Se on just sellainen, että kerkiää aiheesta raapaista --." (H2)</p>	<p>Ohjelmankesto sopiva</p> <p>Ohjelmankesto lyhyt</p>	<p>Ohjelmien kesto</p>

<p>" Joo mä tykkäsin hirveesti niistä laulu - ja leikkijutuista." (H1) "</p> <p>"Olin toivonut vauvajumppaa ja sitähän sieltä tulikin". (H3)</p> <p>" Aa, silloin ku puhuttiin siit päivärytmistä, mä itse asiassa tein sen parina päivänä, kirjoitin suunnitelmaa, et kannattais tehdä järjestyksessä." (H1)</p> <p>" No kun meillä ei ollut sitä akuuttia tarvetta niin kun ne aiheet meni ohi meidän tarpeesta. Ylipäättänsä jotenkin jos se olis ollut vuosi sitten se olisi ollut hyvä. Meillä on nyt kaikki tavallaan hoidossa." --" meillähän on erilaisia ongelmia kun mihin ohjelmissa keskityttiin." (H2) "</p> <p>" Perjantai meni vähän plörinäksi, koska lapsi ei suostu olemaan paikallaan, eikä suostu leikittäväksi."--" jotenkin jos olisi ollut vuosikas lapsi, niin se olisi voinut olla ok." (H3)</p>	<p>Ohjelman sisältö vastasi odotuksia.</p> <p>Ohjelmansisältö ei vastannut tarpeita.</p>	<p>Odotukset ja tarpeet</p>
<p>" Kiva myös välillä oll kahestaan, pystyttiin puhumaan näist mun omista asioista." (H1)</p> <p>" Jotenkin tollainen henkilökohtainen tuki on ehkä mulle tärkeää". (H2)</p> <p>" Riitan puhuttiin vain kerran, ei ollut oikein mitään asiaa."</p> <p>-- " meillä on nyt mennyt niin hyvin, ei ole ollut mitään ongelmia mitä selvittää." (H3)</p>	<p>Henkilökohtainen tuki tärkeää.</p> <p>Ei tarvetta keskusteluun.</p>	<p>Henkilökohtainen tuki</p>

<p>" Piti aika tarkasti kuunnella kun ne lapset hääras siinä. Sitte se pätki tai rätsi." (H1)</p> <p>" No se viive oli vähän harmillinen, jotenkin vaikea, että kuka puhuu, ja kun piti odottaa. Vähän semmoinen, että ei ihan mennyt luontevasti. Oli paljon helpompaa keskustella kun oli vähemmän ihmisiä mukana." (H2)</p> <p>" sitä viivettä paremmaksi, kun ihmisten kanssakäyminen on jotenkin semmoista, ett se vaatii, että kun toinen puhuu niin toinen vastaa, kyllähän sen nyökkäyksen näkee. Mut mulla oli sellainen ongelma, että kun on jollekin avautunut jostain asiasta niin jos ei heti saa vastausta, että ymmärretään, niin tuli tunne eikö ne ymmärrä mua, puhunko tyhmiä, eikö ne kuule ja aina tuli se tunne, että kuuleeko ne." (H2)</p> <p>" Olihan se ihan jees mutt mun mielestä tuli välillä viiveellä niin tuli puhuttua päällekin ja muuta". Telkkarin kautta tuleva vuorovaikutus oli ihan jees." (H3)</p>	<p>Tekniikka haittasi vuorovaikusta.</p> <p>Television kautta tuleva vuorovaikutus koettiin toimivaksi.</p> <p>Viive haittasi luontevaa vuorovaikutusta</p>	<p>Vuorovaikutus</p>
--	---	----------------------

Arjen hallinta ja varhainen vuorovaikutus

<p>" kyll ne silleen, et me leikittiin ja sit se kello, siit mä tykkäsin". " en mä ihmisenä hirveästi ole muuttunut". (H1)</p> <p>" No en oikeastaan, kaikki oli niin tuttuja, että ei tullut sillä tavalla mitään uutta mutta niistä asioista-han on mukava keskustella ihmisten kanssa, joista tietää, voi jakaa kokemuksia.(H2)</p> <p>" Kyllähän niistä varmaan mietittävää ainakin sai. Just puhuttiin jostain lasten ruokailuista". (H3)</p>	<p>Kokemus tuen ja avun saannista.</p> <p>Keskustelu mukavaa, asioiden jakaminen.</p>	<p>Tuki ja apu</p> <p>Keskusteleminen ja jakaminen</p>
<p>" Meillä on ehkä vääränlainen perhe</p>		

tähän, kun meillä on nyt kaikki ok. Aiheet eivät olleet tähän tilanteeseen sopivia". (H2)	Vääränlainen perhe, ei ajankohtaista	Ajankohtaisuus
" Varmaan haittasi se ettei oltu mukana". (H3)	Osallistumattomuus.	

Oman osallistuminen Hyvivoititelevisioon

" Ei me oltu yhtä aktiivisia kuin oli tarkoitus. Oma tilanne on nyt vaan sellainen, että mä en ollut innostunut näkeen ketään ihmisii". (H1)	Ei oltu aktiivisia	Aktiivisuus
" Aika laiska, ei kai sitä mikään muu kuvaa mutta sitten kun me oltiin mukana niin osallistuttiin". (H3)	Osallistuminen	Osallisuus
" Koitin aktiivisesti osallistua, oli mukava osallistua. Olisi ollut kiva jos muutkin perheet olisivat olleet mukana, olisi päässyt enemmän keskustelemaan. Odotin keskustelua ja jakamista." (H2)	Asioista keskusteleminen ja jakaminen	

HyvinvointiTV-laitteiden toimivuus ja käytettävyys

" Joo kyl me saatiin aika paljon". (H1)	Tietoa riittävästi laitteiden käytöstä	Riittävä tieto
Joo sain kyllä ja se toisaalta vastasi mutta ainoa vain jotenkin luuli, että saa käyttöön ton telkkarin". (H2)		

<p>" Saatiin, saatiin Riittahan aina laittoi kun se laittoi viikko-ohjelman sähköpostilla niin mitä painiketta pitää painaa". (H3)</p>		
<p>" No ei hirveen hyvin, ääni kuulu hyvin, sit kun se ei näkynyt telkkarista". (H1)</p> <p>"Aika usein oli ongelmia". (H2)</p> <p>Kyllähän ne aika hyvin toimivat parin kerran jälkeen mutt tosiaankin jos sais telkkarista näkymään, se ois hyvä". (H3)</p>	<p>Ongelmia laitteiden toimivuuden kanssa.</p> <p>muuta osallistujia ei näkynyt kunnolla.</p>	<p>Tekniikan toimimattomuus</p>
<p>" Helppoa ja sit se et oli kosketusnäyttö se oli kätevää". (H1)</p> <p>" Joo, noihan on yksinkertaiset käyttää, ei ollut mitään ongelmia". (H2)</p>	<p>Laitteiden käyttö yksinkertaista.</p>	<p>Laitteiden käytettävyys</p>

Kehittämis ehdotuksia

<p>"Oli kiva, että oli monipuolisii ohjelmii, ja olisi ollut kiva jos olisi ollut muitkin yksinhuoltajaperheitä".(H1)</p>	<p>Monipuoliset ohjelmat</p> <p>Ryhmän muodostaminen</p>
<p>" No just sitä aikaa voisi pidentää, aika ehdottomasti pidemmäksi." Ja sit vois olla niiden perheiden kanssa semmoista enemmän, ettei olis niin ohjattua toimintaa vaan, että jotenkin millä tavalla luontevasti menisi ne keskustelunaiheet tavallaan saisi sitä vertaistukea.(H2)</p>	<p>Lähetysaika pidemmäksi</p> <p>Vapaata keskustelua</p>
<p>" Tekniikkaa paremmaksi ja telkkarin kautta näkymään, ei muuta." (H3)</p>	<p>Tekniikka toimivammaksi</p>
<p>"Sit mä vaan sanoisin, että se on tärkeä se henkilökohtainen se mitä Riitan kanssa oli, mut aika on liian lyhyt, kerkii just avautua ja sitt se loppuu." (H2)</p>	<p>Henkilökohtainen tuki</p>

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
<p>Ohjelmien määrä</p> <p>Lähetysajankohta</p> <p>Ohjelman kesto</p> <p>Odotukset ja tarpeet</p> <p>Henkilökohtainen tuki</p> <p>Vuorovaikutus</p>	<p>Ohjelman sisältö</p>
<p>Tuki ja apu</p> <p>Keskustelu ja jakaminen</p> <p>Tuen ja avun saanti</p>	<p>Arjen hallinta ja varhainen vuorovaikutus</p>

<p>Aktiivisuus</p> <p>Osallisuus</p>	<p>Oma osallistuminen hyvinvointitelevisioon</p>
<p>Riittävä tieto</p> <p>Tekniikan toimimattomuus</p> <p>Laitteiden käytettävyys</p>	<p>HyvinvointiTV-laitteiden toimivuus ja käytettävyys</p>